

ENARRATIO PRIMI PSALMI,
iuxta Tropologiã potissimũ, autore Erasmo
Roterodamo, sacre Theologiẽ professore.

VE Madmodũ diuina sapientia plurimũ disti-
det ab humana sapiẽtia, ita longe alius est ser-
mo diuini spiritus, alius humani pectoris. Nis-
hil cœlesti illa faciẽdia fœcũdius, sed opes suas
non aperit nisi scrutanti, nisi vestigãti, nisi auido, sed ita cu-
rioso, vt adoret, vt veneret oĩa. Proinde qui sacros psalmos
prophetarũ volet euoluere, meminerit sese, non in Orphei
aut Homeri versari Hymnis, qui prophanã habent religio-
nem, sed in diuini spiritus oraculis, in quibus archanas sa-
pientiẽ suã diuitias, piis vestigatoribus voluit esse recondi-
tas. Ad hæc igitur mysteria, nõ nisi purgatus accedat oportet,
neq; purus solũ, verum etiã orationis ceu victima cõmenda-
datus. Purgatissimis sit aurib; oportet, qui hac cœlesti mu-
sica velit delectari. Vehemẽter cõmendatus sit necesse est,
qui ad has tam abstrusas æterni numinis delitias sit admit-
tendus. Psalmus hic apud Hebrẽos ἀνεπίγραφος habet, hoc
est inscriptiõẽ carẽs, nec cõputatur in catalogo cæterorum,
iuxta quorundã opinionẽ, sed velut extra ordinẽ adiicitur,
vt vnus sit magis q̃ primus, & tanq̃ pro cœmĩ vice cæteris
anteponit. Existimat em̃ diuus Augustinus (si modo eius
operis initiũ illi tribuendũ est. Nã mihi quidẽ ex alio quo-
piã, mutilo & acephalo volumini videt assutũ) hunc Psal-
mum sic esse legendũ, vt ipsius dei voce p̃nuntiet. Proinde
prophetã non ausum vllius p̃notare titulũ, ne quid diuino
eloquio preponi videat. Nec primũ ausus est facere, qui for-
tasse primus nõ est, sed eximius. Sunt qui putet superuaca-
neum esse, primũ vocare eũ, ante quẽ nullus sit alius. At di-
uus Hiero. indicat hunc psalmũ & proximũ, apud Hebrẽos
eundẽ esse, quãdo quidẽ in eo cuius initiũ est. Quare fremu-
erunt gentes, in actis apostolicis quãdã citantẽ titulo primi

anepigraphos .v.
i. titulo carẽs

ENARRATIO PSALMI

psalmi. Præterea quæadmodū hic cœpit a beatitudine, ita illuc definit in beatitudinē, Beati omnes qui confidunt in eo, Quanquā huius ætatis Iudæi hunc, quæ & secundū numerāt, separant a superiore, vtrūq; tamen ἀνεπίσημον habuit. De numero quidē nihil est, quod laboremus. Cæterū quod ad titulū attinet, quid de cæteris dicemus psalmis, quorū alij patris, alij filij loquētis personā habent, & tamē his non est verit⁹ propheta suos addere titulos? Nec hic quicquid video, quod cogat nos psalmū hūc diuinæ voci tribuere, Nec ita magni refert, dei ipsius voce pronuntiet, an prophetæ, cuius organo deus sit usus, Diuus Hilarius putat nec ad patris, nec ad filij personā posse referri, idq; palā esse putat hoc argumēto, quod additū est. Et in lege domini voluntas eius, & in lege eius, Quæ verba nec patri congruūt de se loquēti, nec filio, Ac vere quidē hæc Hilarius, Cæterū nihil prohibet, quo minus oīa dicantur sub persona patris de filio, quæadmodū interpretatur diuus Augustinus, virū accipiēs Christū, qui nec assensus sit Sathanæ ad peccatū sollicitanti, quæadmodum terren⁹ ille Adam, nec steterit in via peccatorū, etiā si natus homo in eā descenderit. Nec in cathedra pestilentiæ sederit, Contempto huius mūdi regno, sed innocentia viridis, predicatōne sua peccatores ad pietatē traxerit, tandē morte, & resurrectiōe, & ascensione fructū dederit in tēpore suo, nihil non præstaturus eorū quæ promiserat, ita vt nec foliū vllū defluat verborum illius, cuius beneficio cūcta fœliciter cessura sint piis. Contra impij quoniā non sint innixi solidæ petre, quæ est Christus, dissipabunt. Qui Christi exēplo fugerint peccatū, vna cum illo fruēt immortalitate. Qui diabolu & veterē Adam secuti, mūdum amplexi fuerint, pœnis æternis addicent. Nam hoc ferme summa Augustiniana interpretatiōis. Quanquā Hilarius nec ad Christi personā accommodari posse putat. Nimirū offensus iis, quæ mox sequuntur. Et in lege eius meditabit die ac nocte, cū ipse legis sit auctor. Nec illa putat in Christū quadrare, Et erit tanquā lignum quod plan

SALMI
pit a beato
es qui con
& secundum
Ceterum quod
salmis, quod
& tamē his
hic quicquid
buere. Nec
pheta, cuius
ad panem, ut
putat hoc
luntas eius,
e se loquitur,
ihil prohibet
ilio, quod
vires Christi
tanti, quod
ecceat, cui
ra pestilenti
cētia viridit
andē mori
ēpore suo,
ec foliū viti
celiciter col
ei foliū p
xēplo fug
Qui dicit
int, pccatis
stināz
sonā ac
sequen
gis str
lignum

tatū est. Primū, quod absurdū videat, si arbor vlla sit Christo
sto fœlicior. Siquidē excellere videtur id, a quo sumit com
paratio, veluti si dicas de puella. Est instar niuis cādida. Ni
mirū summū niuis candorē vis intelligi. Ad hæc incōgrue
dici, erit, de eo, qui fuerit ante æterna tēpora, primogenitus
omnis creaturæ, in quo & per quē creata sint oīa. Atqui cum
Christus in euāgelio sese vitē vocat, num periculū est ne vis
tis hæc vulgata magis frugifera sit Christo? Aut cū sub pers
sona sapiētię terebīnho, aut palmæ sese cōparat. Num mes
tuendū est, ne res hæ Christo videātur anteponi? Non opo
nor, non pfecto magis q̄ vbi lapis, aut agnus dicit, aut leo.
Siquidē in archanis literis contēptissimarū etiam rerū simi
litudines adhibent, ad explicandā diuinæ naturę rationē.
Cur autē non cōpetat in eum legis diuinæ iugis meditatio,
qui solus hoīm in nullo deflexit a mādatis dei, & vt homo
seruauit legē, quā ipse vt deus condiderat. An nō ipse sic lo
quitur in euangelio. Et sicut mandatū dedit mihi pater, sic
facio? Eiusdē obediētiam vsq; ad mortem, & mortē crucis
attestat Paulus. Cur illi veremur ascribere legis meditatio
nem, cui tribuimus obediētiam? Iam illud, erit, nō ad Chri
sti personā aut naturā est referēdum, quæ nunq̄ esse cœpit,
sicut nec vnq̄ est desitura, verū ad gloriā resurrectionis, &
fidelīū adoptionē, quę vtiq; cœperunt in tēpore. Postremo
cum fideles, veluti mēbra sint, & idē cum Christo, fit vt aliis
quoties q̄d mēbrum est, ad ipm transferat. Quod genus est
illud. lōge a salute mea verba delictorū meorū. Rursum q̄d
capitis est propriū, membris cōmuniceē, velut illud, Ego di
xi dñ estis, & filij excelsi oēs. Proinde non ita magni refert,
hæc ad Christū, in quo continētur oēs pñ, an ad illius mem
bra referant. Atq; hæc dixerim, nō quo sententiā Hilarij re
fellā, sed vt diuersam secutos interpretationē excusem. No
bis tamē tropologicā enarrationē in hoc psalmo potissimū
visum est sequi, vel q̄d ea melius quadret, vel quod magis
conducat ad vitæ correctionē, quam præcipue spectamus.

ENARRATIO PSALMI

Nam frigidū est quod Iudei psalmū hūc ad Iosie regis personā torquent, qui solus prophanorū regum non abierit in consiliū impiorū, sed secut⁹ sit legē dei. frigidius etiā q̄ Terullianus ad Ioseph referendū putat, qui corpus Iesu sepeliuit. Itē de his qui ad spectacula gentiū non concurrunt. Iam opere precīū est videre, breuissimus licet psalmus, q̄ absolutum, q̄ ingēs argumentū complectat. Magno statim p̄mio, nempe beatitudinis puocat mortales vniuersos, vt a vitiis desciscant, ad innocētīæ studiū se conferāt, sed obseruatiōe legis diuinæ renouētur & reflorescāt in Christo, cui iam insiti sint per baptismū. Deinde quo piorū sors fiat illustrior, impiorū longe diuersam cōditionē apponit, etiā in hac vita mortali. Deniq; in supremo illo iudicio, quæ fœlicitas maneat pios, quæ pœna impios, aperit. Nunc ad ipsa prophete verba p̄ viribus exponēda accingemur. **BEATVS VIR,**

23 haud potuit fœliciore auspiciari omine q̄ beatitudinis, quā
 23 nemo non expetit mortaliū. ad quā oēs ex æquo & conditi sumus & aspiramus. Siquidē huc oīm hominū studia tendunt, vt aliquid sibi parēt in quo animus acquiescat. Et conatus quidē cōmunis oīm. Verū in deligēdo varius illudit error, dum maxima pars falsas bonorū vmbas, & inania simulachra pro veris ac summis bonis amplectit̄. Quid em̄ aliud quæsitū est olim a tot philosophorū populis, quid tot editis libris agebant, nisi vt peruestigarēt, in quo esset hoīs sita beatitudo? Cōprobo studiū, laudo conatū quod anni sunt, q̄d scrutati sunt, & pudet quorundā Christianorū, qui opibus, qui voluptatibus immerfi, qui dominādi libidine ebrii, ne quērūt quidē de re tanta. Verū vt horū admiror fœcordiā, ita illoꝝ miseret, qui quod tanto studio quæsierunt, non inuenerūt. Et ideo nō inuenerūt, quia defuit vnicus ille vere sapientiæ doctor, Christi spūs. Ingens em̄ olim inter philosophorū familias ardebat digladiatio, quib⁹ in rebus posita esset hoīs fœlicitas, atq; aliī quidē in ipsa virtute, aliī in vsu virtutis, aliī in tribus bonorū generibus, aliī in sciētia

Argumentū psalmi.

aliū in indolentia, aliū in voluptate constituerunt fœlicitatē. Aliū aliis in rebus. Nam oēs omniū opiniōes hoc loco recensere per longū fuerit, refellere longius. Cunctos tamē a vero aberrasse, vel illud sat argumēti est, qđ nihil inter ipsos conuenit. Sed multo crassius errat vulgus, cui ne per somnum quidē licuit fœlicitatis rationē perspicere, dū hic sordidissimis opib⁹, ille fœdissima voluptate, alius ridēdo vitę splendore, alius anxio miseroq; imperio, in summa alius aliis nugis fœlicitatē metitur. Cōmiserādū hoc in Ethnicis, quibus hanc sapientiā non impertierat Christus, et non assequebat ratio, non merebat vita. At multo magis deplorandū in horum tēporum Christianis, imo in principibus, qui dei vicē in terris referūt, in Sacerdotibus, quos Christus in sortē suā semouit peculiarius, in episcopis, qui Christum ipm nobis representāt, qđ ij quoq; non in aliis fere rebus beatitudinem cōstituunt, q̄ in quibus olim Idiotę gētiles. Quid em̄ aliud nūc destinamus, quid tumultuamur, quid digladiamur in toto terrarū orbe, nisi vt suę quisq; tyrānidis proferat pome-
 rīa, vt census augeat, vt alios suo splendore p̄mat, vt suauiter viuat, & quod libet, idē liceat. Audiant igitur oēs, audiamus saltē Christiani, expergiscant principes, attendāt episcopi, quid nobis de vera beatitudinē per os sanctissimi propheta p̄nuntiet ille spiritus, qui nihil nescit, qui nihil metitur. Dimicāt inter se philosophi, delirat vulgus, cecutiunt et Christiani. & tamen oēs beatitudinē quandā somniāt. Proinde in ipsa statim fronte, doctor ille cœlestis ostenso vere beatitudinis scopo, p̄scriptaq; formula, omneis oīm errores cōpendio resecat, ita p̄nuntiās, in vna pietate vitęq; innocētia, fœlicitatē hoīs esse positā. Quid em̄ est illud, quod vere trāquillat animū, nisi summū bonum? Quid autem est aliud summū bonū, immo quid aliud oīno bonū est, nisi deus ipse? Ad cuius imaginē quoniā sculptus est hoīs animus, nō alia re potest expleri, q̄ ipso. Congere q̄tum vis opū, vince Crœsos, supera Crassos, aliquid desyderabit anīus tuus.

ENARRATIO PSALMI

22 Immerge te voluptatibus, obunge delitiis, vince Sardanas
 22 palos, supera Epicurū, aliud quiddā adhuc flagitabit anis
 22 mus. Quantūuis profer imperij metas, vt vel vniuersum or
 22 bem subegeris, alius queret orbis, quē superes. In ceteris om
 22 nibus, aut nō assequimur quātum volumus, quā imensae sint
 22 cupiditates, aut poenitet assecutos, adunasse quod erat fugien
 22 dū. Vnicū est margaritū, vnum bonū, in quo humanus ac
 22 quiescit animus, cuius dulcedinē qui semel gustarit, degu
 22 statur em̄ & in hac vita, etiāsi non ad plenū, is protinus oīa
 22 ista fastidit, quę miserū vulgus tātopere mirat. Verū vt huc
 22 perueniat, id sola pietas prestat, quæ nos mire deo copulat,
 22 & ita copulat, vt vnū efficiamur cū illo. Contra, malos im
 22 pietas segregat, & ita segregat, vt a summo bono alienati,
 22 diaboli mēbris aggregent. Quid em̄ boni desyderet is, qui
 22 Christū habet, qui fons est bonorū oīm? Aut quo bono frui
 22 queat is, qui sic coniūctus est ei, qui pater est malorū oīm?
 22 Quid te maceras frustra? Quid inani labore conficeris? Al
 22 lius suspirat, ac dicit. O me beatū, si prædiū illud lite euice
 22 ro. Alius si regionē illam armis mihi subegero. Alius, si sa
 22 cerdotiū illud assecutus fuero. Audis, quod tibi tuus dicat as
 22 sectus, magis audī, quid tibi Christi spiritus. Beatū dixerūt
 22 populū cui hæc sunt? Quæ nam hæc? Nempe prædia, fa
 22 mulicia, regnū, cæteraquæ quæ mūdus vt ingentia bona sus
 22 spicit. Sed qui nam hoc dixerūt? Primū Ethnicī, qui deum
 22 nesciebant, nec hi omēs, sed inter hos crassiores, & hoīs in
 22 digni vocabulo. Sed vnde vox eadē auditur inter Christia
 22 nos? vnde rerum earundē studium acrius prope quā vnquā fuit
 22 Ethnicis, etiā inter clericos, etiā inter monachos? etiam iter
 22 episcopos? Etem̄ dum pro hisce rebus sic armis omnibus dis
 22 gladiamur, sic omnē mouemus lapidem, fatis declaramus,
 22 quātum tribuamus vulgaribus cōmodis. Vnde paganismus
 22 iste ī Christianitate? Aut vn̄ nobis mūdanus iste Christus?
 22 nō de cœlo loquēs, sed de terra. Absit hæc vox ab ore Chri
 22 stiano, sed longius absit hæc opinio a corde Christiano, vt

hmōi rebus cōstet hoīs beatitudo, Si vere christiani sumus,
 hoc est si Christi ducimur spīritu, cū illius spīritu sentiam⁹,
 33 Beatū esse populū, cuius dñs deus eius. Hoc cuiq; deus est,
 33 in quo præcipuā beatitudinis spem reponit. Qui diuitiarū
 33 gratia, nihil non & facit, & patitur, huic dñs non est deus,
 33 sed māmona. Qui voluptati seruit, huic vēter est deus. Qui
 33 imperij causa miscet omīa, huic dñs non est deus. Sacrificat
 suo deo, nempe ambitioni. Proinde hic quoq; Beatus pro-
 nuntiet, non quibus ista suppetant, quæ vulgus hoīm mis-
 ratur, sed quibus adest innocētia vitæ, nec abierūt in consi-
 lio impiorū, ad ista per fas nefasq; grassantium. **BEATVS**
VIR &c. Sed cum virū nominat, nū mulierē a fœlicitatis
 33 cōsortio seclufit. Minime vero. Nec em̄ in regno cœlorum
 33 sexus cōditioe expendit. Et in Christo neq; dominus, neq;
 33 seruus est, neq; vir, neq; mulier, neq; pauper, neq; diues, sed
 33 noua creatura. Verū in archanis literis viri symbolo, potior
 33 animi pars significari solet, quā philosophi rationē, Paulus
 spīritū appellat. Rursum mulieris vocabulo, infirmio-
 mentis nostræ portionē indicant, quā affectum illi, nri car-
 nem vocant. Nam huc pertinet, q; initio conditi orbis, mu-
 33 lier viro parere iubetur, & eum sequi ad pietatis officia, cui
 33 præierat ad exemplū peccandi. Huc pertinet auctus Abra-
 33 ham ex Abram, ac dimīnuta Sara ex Sarai. Item illud euā-
 33 gelicū. Vade voca virum tuū. Plane masculū ac virile faci-
 33 nus est, spretis, repudiatis, calcatis omnibus quæcunq; vel
 irritant, vel territant, vel blandiūtur in hoc mūdo, per arctā
 illā virtutis viam ad Christū grassari. Non est hoc mihi cre-
 de molliū, nec imbelli. ū Si te nec opū fulgor, nec voluptatū
 illecebrę, nec amicorū affectus, neq; pudor hūanus. Postres-
 mo neq; gladius, neq; fames, neq; mors, neq; vita, nec ange-
 lus potest separare a charitate Christi. Plane vir es, etiā si
 mulier es. **BEATVS IGITVR VIR, QVI NON**
ABIIT &c. Dissimilitudine discedimus a deo, similitudinē
 ne accedimus, affectibus ceu pedibus, vel admouemur illi,

ENARRATIO PSALMI

vel semouemur ab illo . Hoc nimirū pacto filius ille prodig-
 us digressus a patre, abiit in regionē lōginquā. Sic Adam
 subduxit se a facie dei, tum abibat a deo, cū illius præceptū
 22 oblitus, adhæsīt serpēti. Quanq̄ iuxta græcā editionē, non
 22 tam abiit habetur, q̄ ambulauit, siue ingressus est. Est enim
 οὐκ ἐπορεύθη. **IN CONCILIO IMPIORVM.** Tria
 sunt hoc loco annotāda. Impius, peccator, & pestilens, quo-
 rum primus ambulat, alter stat, tertius sedet in cathedra.
 Cum iuxta cōmunem morē, in consilio sedamus potius q̄
 ambulemus, & in via ambulem⁹ magis quā stemus. Porro
 cathedra quietē habere solet, nō pestilentīā. Impietas in deū
 cōmittitur, peccatur in quoscūq̄. Quisquis igit̄ impius est,
 22 idem peccator sit oportet. At non cōtra. Nam fieri potest vt
 22 qui parentē obseruet, ebriosus sit aut prodigus . & crimine
 22 non careat, qui tum careat impietate, vt Hilarij verbis vtar.
 22 Is ipios vocari putat, qui perperā de deo sentiūt, veluti qui
 22 negāt esse deū, qui negāt hunc mundū ab illo conditū, qui
 22 beneficū negant ac iustum. Atq̄ hoc qui sentiūt, a naturali
 22 quoq̄ iudicio abierūt in consilio impiorū, cum cōmunis na-
 22 turæ sensus doceat, numē esse quod ista tā mirifice condide-
 rit, quod tam sapienter gubernet. Hī quoniā non habent in
 quo consistāt, sed variis opinionū erroribus huc, illucq̄ cir-
 cumferunt, apte dicuntur non stare, sed ambulare. Ac prima
 quidē pietatis pars est, de deo sentire quæ deo sunt digna.
 Id autē fidei donū nobis præstat, quia ianua vocat̄ ad Chri-
 stum. Hac iuxta Paulū stamus, & stamus in solida illa pes-
 tra, quæ est Christus, cū impij diuersis erroribus, vt animi
 somniis circūagant, aliquoties & inter se pugnātia dicētes,
 22 Et conciliū quidem habēt, sed ambulat̄ in eo, non sedetur.
 22 Neq̄ vero minus quadrat impij vocabulum in istos, qui in
 hæresim prolapsi, nullis diuinæ scripturę decretis cōtinen-
 tur, sed variis animi somniis nunc huc ferunt, nunc illuc. ac
 deū non ex ipsius natura, nec ex arcanarū testimonio litera-
 rum, sed ex arbitrio suo metiunt. In hoc nimirū concilio ob

errarunt gnostici, qui deū fecerunt eiusdē substantiæ, cuius
 sunt animæ nostræ. In hoc obambularūt Arriani, qui patrē
 & filiū, & spiritum sanctū negant *ὁμοουσίους*, hoc est eiusdem
 essentię, sed solum patrē volunt esse creatorē, filium a patre
 creatū, non genitū. Spiritū vero sanctum creaturā esse crea-
 turæ, hoc est ab ipso creatū filio. In hoc Valētiniani, qui nes-
 gant Christo fuisse corpus humanū, sed cœleste, quod a su-
 pernīs secū attulerit, non de virgine sumpserit. In hoc qui
 animā humanā illi detrahūt, qui patre minorē faciunt, qui
 spiritus sancto superiorē. Et quis percenseat omēs sectarū fle-
 xus & anfractus, in quibus infœlices variis erroribus va-
 gant, dum semel a solida veritate deflexerūt. Quos si vrgez
 as disputatione, mussant, dissimulāt, tergiuersant, tentant
 elabendi aditū, & Protei in morē semet in oīa vertūt, fœlix
 igit, qui semp constitit in Christo, semp adhesit diuinæ scri-
 pturæ testimoniis, semper ecclesię decretis assensus est, nec
 vnq̄ ambulauit in hoc impio consilio, a quo Paulus monet
 esse fugiendū, ne corrūpant mores bonos colloquia praua.
 Nam de deo q̄ impius sit, vel audire molestū est pio, vel co-
 gitare piaculū, tantū abest, vt sit assentiendū. Neq̄ vero si-
 ne causa veterib⁹ illis tāt opere fuit inuisum hæretici cogno-
 men. Hinc em̄ velut e fontibus oīs vitæ pestis nascit, & opi-
 nionibus oēs vitæ scatent actiones. Q̄ si semel eo ventum
 fuerit, vt ad meā vitam archanas accōmodem literas, easq̄
 meis vitiis cogam patrocinari, per quas oportuit emēdari
 quæ iam spes superest, ad meliorē mentē redeundi? Aut q̄d
 superest pharmacū, si quo solo morb⁹ pelli poterat, id mihi
 verto in venenū? Verum haud satis est non dissentire ab ec-
 clesię decretis, hoc est non sufficit recta fides, nisi vita fide
 digna accesserit, Alioqui dēmones quoq̄ credūt, & contrē-
 miscūt. Proinde quod proximū erat subiicit. **ET IN VIA
 PECCATORVM NON STETIT.** Quā multi sunt
 hodie Christiani qui malint & ceruicē porrigere, q̄ ad here-
 tiorū dogmata desciscere? At iidem Māmonę seruiūt, frau-

ENARRATIO PSALMI

dant, fallunt, peierant, rapiunt. Cœno voluptatū immergunt
 » tur. Ambitiōe præcipites in oīa facinora rapiunt. Laudan-
 » di sunt hī, quod ab impiorū declinarūt concilio, vt iidē des-
 » plorandi, quod in via peccatorū non steterint solū, verum
 » etiā iacuerint. Stat qui cōmorat, iacet qui sic vitiis illigatus
 est, vt Christo sit opus qui soluat paralyticū. Annota lector
 sermonis proprietatē. In concilio impiorū nec ambulandū,
 quod impij de deo sermones nec audiēdi sunt, statim expun-
 dendū, statim abominandū, quod impietatē sapit. At in via
 peccatorū satis est ad beatitudinē, non stetisse. Quādoquis-
 dem in hanc velimus nolimus, aliquādo veniendum est. In
 hanc nos pene detrudit instinctus naturæ, ex Adæ peccato
 relictus in nobis. Sentit & Paulus legem peccati in mēbris
 suis, repugnantē legi mentis, sic vt exclamare cogat. Infœ-
 lix ego homo, q̄s me liberabit de corpore mortis hoc? Quid
 de nobis homūtionibus fieri credendū est? Sed q̄s in hanc
 viā impellit naturæ infirmitas, eos cito referat religio. Solli-
 citat aīm tuū morbus avaritiæ, cogita pauperē Christū. Sol-
 licitant carnis illecebrę, cogita Christū crucifixū. Sollicitat
 ambitio, cogita Christum abiectū & contēptum, ac vermē
 potius q̄ hoīem. Ita fiet vt non solū non corrūparis peccato-
 rum contagio, verum etiā naturæ malū tibi vertis in lucras-
 » mentū boni. Tantū ne teipm in hanc viā præcipites, tantū
 » ne cōmoreris. In via mandatorū dei currendū est, in via pec-
 » catorū adeo non progrediendum, vt ne standū quidē. Matu-
 » re recurrendū, statim referendus pes, & illidendi ad petrā Ba-
 » bylonis filij, dum adhuc pusilli sunt. Annotandū & illud,
 quod stare dicit, qui cōsciis sibi, non se tamē submittit deo
 quē offendit, sed erectus & elatus resistit diuinæ clemētiæ.
 Et vos quidē, inquit Paul⁹, elati estis, ac nō magis luxistis
 Ergo orthodoxus es, non abisti in cōsilio impiorū, integre
 viuis, vt prestas innocentē, hoc est non stetisti in via pecca-
 torū. Iam & p̄fessione Christianus es, & moribus. Quid igitur
 adhuc superest? Nempe tertiū illud ne sedeas ī cathedra

pestilentia. Videtur admonere propheta Christianos deo militantes, ne se implicent negotiis secularibus. Atque hinc integris etiam viris periculum. Videas pie sentientes de deo, Videas abhorrentes a turpitudine, quos tamen pudet esse priuatos, pudet humiles haberi, cum hic tutissima sit innocentia. Affectant ac certe accipiunt magistratus, amplectunt praefecturas, ambiunt quoque nonnunquam episcopi munus. Quid igitur inquiet aliquis? Tu munerum huiusmodi publicam functionem dānas? An non omnis potestas a deo est? Nonne bonum est, quicquid a bono proficiscitur? Cur autem cathedra pestilentie dicitur, in qua sedit Moses, in qua Petrus, in qua hodie quoque sedent episcopi? Non dānatur cathedra, sed sessio. pestilentia morbus est, qui secreto contagio facile serpit in omnes, habet omnis publica functio, praesertim cum dignitate coniuncta, suam pestem, ni caueris. Ad quam si malis artibus fuerit penetratum, ut vulgo fere fit, iam bis pestilens incipit esse. Quisquis enim affectat magistratum, is & indignus est magistratu, & inutilis reip. Inuitus trahatur ad cathedram oportet, quem illa suo contagio non inficiat. Corruptit integros etiam animos ambitio, & loci strepitus, ac bonas quoque mentes secularium negotiorum procella, transversim rapiunt, & ab honesto deducunt. Vnde Socrates inter Ethnicos optimus, censuit non esse sapientis in publicis reip. muneribus versari. Accipimus & priscos illos, ac vere Christianos viros mirum in modum ab ecclesiasticis etiam functionibus abhoruisse. Insidiis erant illaqueandi, qui ad diaconi gradum pertraherent, iniectis manibus, obtorto collo. Compellendi erant ad episcopalis honorem muneris, qui videbantur eo digni munere. Audimus & hodie pios homines, si quando ad huiusmodi cathedras pertracti fuerint, deplorare sortem suam, odisse quod cogunt esse, desiderare tranquillum illud ac foelix otium, in quo sibi, Christo quoque vivebant. Quod si ipsa cathedra, suum habet contagiū, etiam si quis integer accesserit, quid mirum idem accidere, cum ad eam vi, pecunia, ceterisque malis artibus penetratur, & penetrata

ENARRATIO PSALMI

stultis, ab improbis, a male educatis, a vacuis omni virtute,
 » infectis omni vitiorum genere? Et tamen videmus hodie passim
 » sim episcopos non solum ambire cathedras ecclesiasticas, verum
 » rum etiam regum et Satraparum vicem in se recipere, pro ditione
 » tyrannica, pro vectigalibus, pro praediis omnia cedere ac sanguine
 » ne miscere, & reuerendos in Christo patres, nihil aliud per
 » omnem vitam agere. Non istis pestilens est cathedra: qui pestilentiam
 » ad cathedram seculi attulerunt. Nisi quod conduplicatur
 » pestis, quoties stulti hominis improbitas, autoritate muneris
 » ornat. Sedit in hac cathedra Pilatus, Iudex alioqui incorruptus,
 » & tamen quia metu it Caesarem, infectus est cathedra pestilentiae.
 » Sederunt scribae & pharisei, legis praecipua tenentes, verum
 » ob auaritiam & ambitionem sibi gerentes magistratum, non populo.
 » Sederat in hac cathedra Samuel complures annos, et tamen alienus
 » fuit a contagio. Sed vnus, sed educatus a puero in templo dei.
 » Quod si quae haec offendit interpretatio, diuo Hilario, non mihi
 » succenseat. Quanquam vt fateor illius interpretamentum esse
 » verissimum, ita haud reticendum, illud magis ad illorum, quam
 » ad nostrorum temporum rationem pertinere. Nam tum quidem vt
 » homines ipsi, ita & negotia gentiliu & Christianorum erant
 » confusa, vt difficillimum fuerit, simul & Christianum tueri
 » innocentiam, & publico satisfacere muneri.
 » Quanquam hodie quoque sic corrupti sunt mores Christianorum,
 » & maxime principum, vt prope difficilius sit hac tempestate
 » intergrum praefectum, aut piuum episcopum agere, quam olim fuerit.
 » Sed dixerit aliquis: Quorsum ista tendunt, an vt vacent omnes
 » episcoporum sedes? Quandoquidem bono periculum est, ne pestilentia
 » affletur, malus pestilentiam duplicaturus est.
 » Quasi vero metuendum sit, ne cuiquam cathedrae suus desit
 » sessor. cum videamus passim, tam multos inter se de singulis
 » diglari, volo sessorum, non occupatorum. volo qui coactus
 » accedat, volo qui probatus & exploratus adeat. Volo sobrium
 » & vigilantem, ac caeteris insignibus, quas Paulus commemorat,
 » morat. Nolo malum qui pestem adfert seculo, Nolo mediocre,

ne per occasionē inficiatur. Atq; hi fortasse ne sedent quidē
 in cathedra. Sedent n̄, qui sibi gerunt honorē, qui in his bo-
 nis an̄o conuiescūt. Non sedet autē qui sic existimat, one
 ratum esse sese, non honoratū, & loci sollicitudinē sentit, di-
 gnitatē non sentit, aut odit etiā. Quæ etiā si consequitur, ta-
 mē habet eam tanq̄ non habēs, & suspectū habet, quod am-
 plectunt alij. Quæ si quibus non probat hęc subtilis uocum
 distinctio, is sic accipiat, treis gradus a propheta notatos, p-
 quos ad extremā impietatē deueniat. Primū abitur in consi-
 lio impiorū, idq; fit, quoties impiis dæmonū instinctibus
 paulatim assentit̄ animus, aut cum improborū hoīm consi-
 uictu & cōsuetudine, sensim ab innocētis vitæ studio laba-
 scit. Nec em̄ perinde inficit corpora vicina pestis ægrotan-
 tiū, vt oratio flagitiosorū corrumpit familiares. Sed lōgius
 a salute seiungit, quisquis in uia peccatorū stare iam assue-
 uerit, & diutius immoratus uitiis callū duxerit. Porro lon-
 gissime absunt a spe beatitudinis, qui sederint etiā in cathedra
 pestilentia, iamq; uicta prorsus & obruta conscientia,
 ex turpibus etiā factis laudē sibi quærunt, inq; summis ma-
 lis, perinde vt summis bonis acquiescūt, atq; vndiq; conta-
 minata uita, pestilētibus exēplis, pestilenti oratione, proximi-
 mum quēq; ueluti cōtagio morbi inficiūt. Hi nimirū sunt,
 quos adeo non pudet impia vitæ, vt gloriant̄ in malitia po-
 tentes iniquitate. Deniq; eo demētis redigunt̄ in foelices, vt
 non vereant̄ irridere diuinas līteras, vt a quibus intelligant
 oēm uitam suā *Δὲς Διάπασων* abesse. Non vereant̄ piorum
 hoīm simplicitatē ludibriis incessere, nec a cōuitiis in Chri-
 stū, nec ab impiis & hæreticis sermonibus tēperantes. Atq;
 ad hunc quidē sensum probe quadrat, quod indicante Hie-
 ronymo habet Hebraica ueritas *vbmosab lehsim*, hoc est
 in cathedra delusorū. Iuxta quod & beatus Hieronymus
 gloriat̄ se non sedisse in consilio ludentiū. Horum illa uox
 est. Ascende o calue, ascēde calue. Et. Si filius dei est descen-
 dat nūc de cruce. Item illa in libris sapiētia, quos aliquādo

ENARRATIO PSALMI

habuimus in derisum, et vitā illorū existimauimus insanā.
 Auertat deus a suis cultoribus, vt quisq̄ in hoc barathrū de
 ueniat, vt pro cōfessione criminū iacetet sese. p̄ lachrymis,
 quibus erāt abluenda cōmissa, insanissimo risu fruāt. Etiā si
 id quoq; nō raro videre cogemur. Abire igit̄ in concilio im
 piorū, humanæ est infirmitatis, stare in via peccatorū, cor
 ruptæ volūtatis, sedere in cathedra derisorū, deploratę ma
 litia, & imedicabilis cuiusdā prauitatis. Nec abhorret ad
 modū ab hoc sensu, q̄d attigit Augustinus, aut quisquis is
 alius fuit. In cathedra pestilētiæ sedere, qui loci abutētes au
 ctoritate, pernicioſa doctrīna corrūpunt anīos simplicium.
 Nā quæ maior pestis accidere potest Christianæ religioni,
 q̄ si doctrīna sua a Christo auocent, qui Christianæ religio
 nis magisteriū profitentur. Quid enim spei de populo, si sal
 ispe fuerit insipidus? An nō hoc faciūt sacerdotes quidam,
 qui supersticiosam plebeculā Cerimoniis inuoluunt, vt his
 22 freti, veluti nare ducant, nec vnq̄ ad veram Christi doctrī
 22 nam adoleſcāt, semper infantes, semper imbecilles in Chris
 22 sto. An non id faciūt, qui suo studentes emoluimēto, suā tur
 22 entes tyrānidem, diuinas literas suis affectibus seruire cog
 22 unt? Qui cōstitutionibus irretiūt & onerant populū, non
 22 quæ Christum sapiant, non quæ publicā spectent vtilitatē,
 22 sed merā ^{sui ipsiq; amorem} ΦΙΛΑΥΤΙΑΝ. An nō videmus quotidie ad huiusmo
 22 di cōstitutōes, pios & verecūdos ingemiscere, infirmos of
 22 fendi, simplices decipi. Nam est & illud obiter admonen
 dum, pestilētiā non solū referri ad corruptū fessorem, qui
 per occasionē negotiorū fit deterior. Verū multo magis ad
 eos ad quos pestilentis episcopi, seu principis serpit conta
 gium. Omne vitiū suum habet cōtagionem, verū impietas
 non alia via neq; perniciosius, neq; celerius, neq; latius ser
 pit in multitudinē, q̄ per stultos & malos principes & epis
 copos. Ille demū pessimus sit oportet, qui cū plurimū pro
 desse possit, si bonus sit, summo oīm malo, malus est. Tantū
autē est in his (de malis loquor) ambitionis, tantū avaritiæ,

tantum stultitiæ, tantū impletatis, vt qui magistri pietatis
 esse debuerāt, apud hos pene sit hæreticus, qui pure studeat
 esse Christianus. Abit igitur in consilio impiorū, qui mala
 cogitat, stat in via peccatorū, qui mala facit, sedet in cathedra
 pestilentia, qui mala docet. Neq; desunt qui sic distinguāt,
 & primū gradum referāt ad Iudæos, secundū ad gentiles,
 tertiu ad hæreticos, quæ quidē postrema interpretatio mihi
 videtur affectatior q̄ verior. Sed illud interim mouere poterit
 quēpiam, cum iuxta Paulū, concluderit deus omnia peccato,
 nec quisq̄ mundus sit a crimine, nec infans modo natus. In quem
 aliū competet hæc laus, nisi in vnum Christum? aut certe pauculos
 alios, quos a cōmuni mortaliū sorte recentior eximit theologia?
 Proinde quosdā arbitror adductos, vt hunc sermonē ad Christi
 personam accōmodare maluerint. Verū vt ipse Christus a vitis oībus
 fuit imunis, ita præstat in se renatis ne peccēt. Quatenus ex Adā
 sumus propagati, peccamus oēs, quatenus in Christo renati per
 baptismū, nō peccamus. Et ideo nō peccat Christus, quia patrē
 refert nō peccantē. Ideo peccabāt olim oēs, quia parentē reddebāt
 peccatorē Adā. Per naturā nascimur ad vitia p̄pensi, per fidē
 renascimur ex deo, & noua creatura facti, nouū parentē referimus.
 Nā quēadmodū scripsit Ioānes, qui ex deo est, nō peccat, de peccato
 loquor, qd mortē adducit. Alioq; qui capitale cōmittit flagitiū,
 is iam excidit ab adoptionis honore, & exectus a Christi corpore,
 insitus est corpori Satanæ. Ergo non peccat ille beatus, sed ex quo
 renatus est in Christo. Ab hoc tpe illū perpēdit cēsura p̄phetica.
SED IN LEGE DOMINI VOLVNTAS EIVS. Ostēdit quid sit fugiendū,
 indicauit periculū, demonstrauit p̄cipitiū, nisi statū a primo
 lapsu pedē referre studuerim. Siquidē vt prima, ita et magna
 pietatis pars est, vitasse impietate, atq; haud scio an hic hoī
 multo acerrima cōflictatio. Primus gradus est vitasse malū,
 secundus accingi ad bene agendū. Quādo quis dē hoc p̄stat
 inocētia, ne qd peccem, hoc iubet charitas, vt

ENARRATIO PSALMI

oībus beneficiamus. Hoc docet lōganimitas, vt malos tole-
 remus. Atq; in his tribus rebus absoluī Christianæ perfe-
 ctionis circulus. Nihil aliud est Christiana sapiētia, q̄ vera
 pietas. Initiū autē sapiētiae est timor dñi. Porro timor coer-
 cet quidē a peccando, verū non in hoc absoluta pietas. Mul-
 tū profecit, quē pœnē metus docuit inocentiā. Verū vt per-
 fectus sis ac beatus, charitas accedat oportet, quæ foras pel-
 lit timorē. Parū est odisse Satanā cum suis vitiis, nisi Chris-
 stum amare cœperis cū suis virtutibus. At amoris certiss-
 mum est argumentū, legis obseruatio. Sic em̄ ipse loquitur
 in euāgelio. Si diligitis me, mādata mea seruate. In lege igitur
 dñi voluntas eius. Non in opibus, nō in imperiis, nō in
 voluptatibus, nō in cæteris, quę miserū vulgus sine fine se-
 ctatur, sed in lege dñi voluntas huius beatī. legem autē vo-
 cat vniuersam scripturā diuinā, cuius ardens studiū potissi-
 mum præstat, vt a peccādo tēperemus. Vis non amare car-
 nis vitia? ama literarū studia, sacrarū inq̄ literarū. Nam lras
 alienas a Christo, quis appellet literas? Hoc est vnicū, ac tu-
 tissimū aduersus oēs dæmonū assultus munimentū, si quis
 in his totus & sincero verset anīo. In hac volūtas iusti, quo-
 ties spretis ac reiectis cæteris oībus, vnicū hoc margaritum
 mirat, ac deamat, iuxta illud. Vbi thesaurus tuus, ibi & cor
 tuū. & quod alibi legimus de eodē. In mandatis eius volet
 nimis. Sic natura cōditus est hoīs animus, aliquid amet ne-
 cesse est. vacare non potest. Cæterum cuiusmodi sunt quæ
 amat, eiusmodi & ipse efficit. Si diuinas amat lras, rapitur,
 afficit, transfiguratur in deū. Porro cum ait, volūtas, exclusit
 metū, & indicat adesse charitatē, quæ facit vt nihil iam sit
 difficile, nihil molestū. In primis illis gradibus timor erat,
 periculū erat, certamē erat. Hic audis volentē, audis alacrē
 ad currendā viam. Non em̄ istorum volūtas in lege est, qui
 quod ait Flaccus, Odere peccare formidie fustis. Qui iam
 odit vitia, non q̄ horū comes sit infortū, sed quod dissi-
 deant ab illo pulcherrimo honesti archetypo, cuius amore

iam rapit, eius volūtas est in lege dñi. Lex dei spiritalis est. Porro vbi spiritus dñi, ibi libertas. Hæc est vnica lex Christi, nempe charitatis, hoc est inquit, mādatum meū, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. Infinitæ sunt Moisi leges de ritu sacrificiorū, de cibis mūdīs & immūdīs, de lepra, de vestitu, de festis diebus ac prophanis, de ieiuniis, de votis. Innumeræ sunt philosophorū, & aliorū principū leges. Ego inquit, non nisi vnā fero legē, vt diligatis inuicē. Hanc vnā si seruetis, nihil opus fuerit aliis legibus. hæc vna si negligatur, frustra leges legibus cumulabitis. Nec simpliciter dixit in lege, sed in lege dñi, non in legibus principū, in quibus multū est falsitatis admixtū, plurimū adulationis, quæ mundanā dumtaxat habent prudentiā, quæ diuitē aut splendidum fortasse facere possunt, beatū non possunt. Denicq; quæ veluti remedia, vel pro tēporum habitū, vel pro principum arbitrio subinde mutant. Non in his volūtas eius, qui quærit æterna, qui sitit cœlestia. Vna lex dñi imaculata, sapientiam præstās paruulis. Hoīm leges etiā si iustæ sunt, tamen quoniā crassi vulgi moribus cohibendis adhibent, non possunt nō aliquid habere crassum, ac fordidū, si ad dominicā legē conferant. Qui de terra sunt, terrena loquuntur, qui de cœlo venit, huius cœlestis est lex. Vt ille pro tēpore sint necessarię. Certe hæc sola beatū reddit. Ausim & illud addere, huius beati volūtatē non esse in quodlibetis, & argutiis sophisticorū theologorū, non in quæstionū labyrinthis, quæ pariūt contentionē. Nihil vtiles ad pietatē, non in decretis, aut cōstitutiōibus pontificū hoīm. Non quæ eas contēnat pius, maxie si Christianū, & apostolicū respiciant spūm, si ab vna illa charitatis lege profectas appareat, quæ nō alio spectant, q̄ ad publicā vtilitatē. Atq; hanc vtilitatē non harum rerū accessiōe, quas vulgus mirat, metitur, sed vere pietatis incremēto. Ceterū vbi cōstitutiōes huiusmodi p̄ter titulos, nihil habēt apostolicū, sed totæ pertinet ad priuatū cōmodū, vel parandū, vel tuendū, vel augendū, vbi nihil respiciūt

ENARRATIO PSALMI

præter mūdānā quandā prudentiā, quā in ethnicis etiā tyrā
 » nis cernimus, vbi meris minis ac terriculis, nō spiritu lenis
 » tatis et māsuetudinis res agit, quid aliud effici hīs sine fine
 » multiplicandis, q̄ vt pluribus laqueis irretiat libertas Chri
 » stiana? Postremo ad id piculi tendit, ne iuxta grācā parox
 » miā, plus equo tritus funiculus rūpatur. Huc igit potissimū
 » adnitant̄ hōni pontifices, vt illa vera charitas suscitetur in
 » mētibus hoīm, vt vigeat illa lex nō hominū, sed domini. Si
 » flagrarit diuina charitas, quorsum opus tot minis, tot vnz
 » culis, tot cōstitutionibus? Sin ea friget, nec syncerū est, nec
 » diuturnū, quod metus extorquet. Quid non factū est a pri
 » scis illis tyrannis, quæ non leges in hoc excogitatae, vt op
 » presso populo suam cōmunirēt potentiā? Nulli horū impe
 » riū diuturnū fuit. Si tractabiles sunt qbus imperas, paucissi
 » mæ leges fat erūt, reliqua ad charitatis regulā exigent̄. Sin
 » inmorigeri, nihil inutilius q̄ plures iduci leges, quas vtcūq;
 » institutas, malorū puerſitas fere semp in magnū reip. malū
 » cōsueuit vertere, vt est ad malū agendū ingeniosa mortalī
 » tas. Si quid noui constituendū, eiusmodi leges ferāt princī
 » pes Christiani, nō ad quas suspirant piæ mētes, mussent tū
 » midī, maledicāt improbi, sed in quibus Christū illum man
 » suetissimū, te quouis potius q̄ ad suam spectantē comodita
 » tem, possimus agnoscere. Non est plebis de principū decre
 » tis temere iudicare, fateor, sed vicissim principū est in con
 » dendis legibus memisse, cæteris quoq; mortalibus sensum
 » esse cōmunē, & hoīes esse qui lecturi sunt, non pecudes. Po
 » stremo liberos esse nō seruos, vt nihil horū contingat, tamē
 » optandū est, vt vnica lex sit, quemadmodū vnus est dñs, &
 » vna fides. Ea dictabit quid in omī re sit agendū, nusq; enim
 » cessat charitas. Alias nō aspernabit̄, sed in hac vna volūtas
 » beati. Mouet quosdā, cur hoc de beato dictum sit. Et in lege
 » dñi, cum iusto nō sit lex posita. & iuxta Paulū, qui per chri
 » stum adepti sunt adoptionē filiorū dei, iā sub lege non sint,
 » sed sub grā. Verū aliud est sub lege esse, aliud in lege. Iudei

Sub lege erant, qui legis præceptis veluti cancellis quibusdam coercebant, & veluti pædagogico seruiiebant, non sponte, sed metu. Christiani in lege versant, qui sponte secundum legem viuunt, non cogente supplicio, sed inuitante charitate. Sub lege sunt serui, in lege liberi. Iudæi qui triticeos portant panes, nihil habentes præter insipidam literam, legis onere grauant. Nos qui spiritum tenemus legis, exonerati & alacres, non ducimur, sed currimus, quemadmodum alibi dicit propheta. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Superstitio literæ contrahit animum, spiritus & charitas dilatat. Qui literæ seruit, ad omnia trepidat, non audet vesci cibis communibus. At spiritalis. Omnia inquit munda, mundis. & rursus. Omnia mihi licet, sed non omnia expediunt. Item omnia factus sum omnibus, ut omnibus lucrifacerem. Vide quæso quanta sit amplitudo spiritus. Bona igitur profectus pars est, vehementer velle id, quod cupis assequi. At qui non satis est velle, sed accedat oportet meditatio, ut ad diuinæ legis regulam, mores ac vitam coneris accomodare. Nam id demum significat latinis meditari, non animo voluere, sed exercere, requirit ipsa preparari. Qui quicquid diciturus est, quicquid acturus, ad charitatis præscriptum dicit ac facit. Is vere legem domini meditat, idque die ac nocte, hoc est in prosperis pariter atque aduersis. In prosperis ne insolescas, sed magis gratias agas. In aduersis ne deiciaris animo. Ad utrauis enim fortunam vna lex abunde presidio est. Nisi maioris accipere die ac nocte, pro eo quod est assidue, citraque intermissione. Etenim si omnis vitæ ratio ad diuinæ legis scopum dirigatur, quicquid agemus, siue manducabimus, siue bibemus, siue dormiemus, legis erit meditatio. Quemadmodum et iuxta Pauli præceptum, indefinenter orat, cuius omnis vita tendit in Christum. Non est igitur beatus, qui varius, & sui dissimilis, aliquando spectat mundum, aliquando non nihil tribuit Christo. Nec otiosam arbitror legis repetitionem, cum sit vna eademque. In lege domini, & in lege eius. Ut intelligas ab vna hac petenda esse omnia, quæcumque ad beate viuendum pertinent. Si quid hesitabis, ab ea

ENARRATIO PSALMI

» querendum consiliū. Si fortuna fauier, ab ea petendum auxi-
 » liū, si quid uoles discere, nō alio confugiendū. Deniq; quies-
 » quid cōmoditatū reliqui ex rebus tam multis aucupant, id
 » sola sacrarū meditatio literarū, affatim ac vere præstat. Iam
 & illud mihi perpende lector. Num nō sit ociose dictū, fuit
 voluntas eius, Siquidē eius volūtas non est in lege, qui cogit
 legē uelle, quod ipse uolebat, sed qui non aliud uult, q̄
 » ipsa dicat lex. Proinde obiter ferit istos quosdā illotis pedibus
 » ac manibus theologos, qui scripturā diuinā reluctan-
 » tem & inuitā, violentis interpretationibus ad suā applicant
 » voluntatē, eamq; pro lydia, q̄d aiunt, habēt regula. Nā huius-
 » iuscemodī doctoribus mos, primū apud se statuere quid uelint,
 idq; ex affectu suo metiētes, q̄d expediat. Deinde postq̄
 decreuerint, ueniant aliquē scripturæ locū, quē uel obtorto,
 quod dici solet, collo, ad suū pertrahāt decretū. At æquum
 erat, ut nostri affectus diuinæ legi obseruiāt, non lex affectibus.
 Et ab illa decretū erat petendū, non ea subornanda ad humanę
 cupiditatis patrociniū. Atqui hoc est oēm diuinæ scripturæ
 fidē & auctoritatē eleuare, si in aliū torqueat sensum, q̄ oportet.
 Postremo q̄ ait, in lege eius meditabitur, admonet nos, non leniter
 attingendā diuinam legē. Nam a cura dicuntur græcis μελέται,
 hoc est meditationes, siue exercitia tamēta. Quin potius
 attentissimo studio penitus incubendum. Qui cotidie Psalmos
 nō intellectos remurmurāt, non meditant in lege dñi, sed
 aerem verberāt. Qui hoc anō accedunt ad arcanas literas,
 quo se muniāt aduersus friuolas disputatiōes, non meditant
 in lege dñi. Qui curiosis & anxiiis, nec vnq̄ finiēdis
 questiōibus in senescūt, non meditantur in lege dñi. Sed qui
 omissis oībus, uacuis ad ipsos sacrarū scripturarū fontes
 accedit, tantū illud captās, ut seipso reddatur melior, ut
 transformet in Christum, ut illius imbibat spūm, hoc vndiq; circū-
 spectans, hoc vnū ubiq; sitiēs, is demū meditat in lege dñi.
 Itē qui summo legis cortici insistit, non meditat in lege
 domini. Cortex insipidus est plarūq;

In Theologos uanos

Qui uē Theologos meditat in lege dñi.

tum adeo nō frugifer, vt pestilens, etiā ac letalis, teste Paulo. Proinde multa ruminatiōe ad medullā penetrandum est, atq; ibi demū inuenies verum animi cibū, cuius esus te in Christi transfiguret imaginē. Hinc est qd alio quodā in psalmo beatos legimus, qui scrutant̄ testimonia dei. Nec. n. hoc cognominis tribuit ijs, qui legē dei legūt, qui memoria tenent. Nam & Phariseus ille probe tenebat, cū incontanter respōderet. Diliges dominū deū tuum &c. Quin hodie qd iudei legē suā prope melius tenent ipsi theologis Christianis, & qnq; panes illos ordeaceos famelici circūferūt. Verū is demū beatus, qd pio scrutinio ad arcanū illud, sacri spiritus mysteriū promeruit admitti. Atq; vt magis intelligam⁹ mysticæ scripturæ fœcunditatē, videmur & illud ex hoc loco admoneri. Iugī meditatiōe sic a pueris imbibēdas esse diuinas līteras, sic multo vsu, multaq; iteratiōe inculcandas, vt eas memoriter, non secus ac digitos nostros teneamus. Ita collatis hinc & hinc locis, facile sensum verum assequemur. At nūc bonā vitæ partē in sophisticis inuētunculis, in Aristotelis voluminib⁹, immo in nostris somnijs cōsumimus, ita vt vix vnq; sit ociū magnis etiā theologis, ex ipsis hausiendi fontibus. Deinde si quid citandū, ad iudices & canones currit. Citra triū linguarū peritiā, diuinæ literæ nullo modo p̄cipi possunt. Citra Physicā, ac Methaphysicā Aristotelicā possunt. At nos id quod est necessariū omittimus, id qd officit etiā, solū amplectimur. In fontibus versē oportet, qui velit esse vere theologus. Neq; vero theologiā professentiū dūtaxat est meditari in lege domini, nisi his solis beati nomē tribuēdum esse putamus. Omnibus qui beati velint esse meditandū est in lege domini. Legāt & idiotæ legē domini, quacūq; lingua, legant & Scythæ, meditent̄ in ea pro sua virili. Scrutent̄ pro suo quisq; captu, de hac inter se confabulētur, de hac colloquātur. Qualis vir, talis oratio, immo tales reddimur, qualis est nostra cottidiana cōfabulatio. Si Christiani sumus, de Christo sit nostra cōfabulatio.

Con via modernorum Theologorum

Linguarū peritiā

Idiotæ legāt Euāgē et legem dñi

ENARRATIO PSALMI

Si nihil nisi de mūdo loquimur, mundani simus oportet. At nūc sunt qui sūm opere cauēdū putāt, ne quid vulgus attingat de literis sacris, in popularē versis linguā, clamāt eos nihil intelligere, prolabi in hereses. Quasi vero ea sit doctrina Christi, vt non nisi a paucis theologis possit intelligi. Immo vt ipso Christo nihil fuit cōmuni^o, ita doctrina illius nihil populari^o. Legat arator, erit quo pascat, legat eruditissim^o, erit qd̄ discat. Postremo non tā ingenio q̄ pietate p̄cipiuntur. Spiritus eas docet nō Aristoteles, gratia, nō ratio, afflatus nō syllogismus. Si mystici sensus cognitio, diuini spūs munere cōtingit, quod Paulus p̄phetiæ donū appellat: Cur plebem Christianā vniuersam, ab hui^o muneris cōsortio secludimus? An nō potest Chri spiritus impertire semet ip̄m cui velit? Immo in quē potius solet descēdere, q̄ in humilem & mansuetū. Non in falsa sciētīę p̄suasione turgidū ac ferocē. Non in fidentē sophisticis captiūculis, non in Aristotelicis ratiunculis inflatū. Christus ipse gr̄as agit patri, q̄ cōlestis sapiētīę mysteriū, absconderit a sapiētibus, & reuelarit paruulīs. Habet mihi crede, diuinus ille spiritus suū fastidiū, habet suas delitias. Nec adduci possum, vt credā eum dignare quenq̄ cōmunionē suā, qui tot p̄phanis disciplinis, qui tot Aristotelicis syllogismis, qui tot gentiliū philosophorū decretis, immo qui harū rerum nō cognitiōe, sed falsissima sciētīę p̄suasione freti, irreuerēter ac confidenter, ad arcanarū literarū adyta accesserit. Verū enim uero, vereor, ne isti qui velint populum nihil attingere, non tam periculo cōmoueātur illorum, q̄ sui respectu. videlicet vt ab istis solū, velut ab oraculis petantur omnia. quid hac de re scriptū est: hoc scriptum est. Quē habet sensum, quod scriptū est: Sic intellige, sic senti, sic loquere. Atqui istuc est Bubalum esse, non hominē. Fortassis mouet & hoc non nullos, quoniā aniaduertunt diuinā scripturam parum quadrare ad vitā suā, maslunt eā antiquari, aut certe nesciri, ne quid huic iaciat in os. Et ad humanas traditiunculas populū auocāt, quas ipsi ad

*De popularēs i vulgus
legat euangē.*

suā cōmoditatē probe cōmenti sunt. Quid igitur fiet? Au-
 diat populus pios doctores, hoc est episcopos, quoties dabi-
 tur. Vbi nō dabit, legēdo, confabulādo, qua possunt medi-
 tent in lege domini. Rursum episcopi tales sese ipos reddāt
 iugī diuinę legis meditatiōe, vt ex diuinis literis habeāt qđ
 respondeant interrogāti. **ET ERIT TANQVAM**
LIGNVM. Huc vsq; recensuit meritum beati viri, nunc
 ostēdit prēmium. Prius ostendit apparatus, nunc ostēdit fru-
 ctum. Vitauit consiliū impiorum, non stetit in via peccato-
 rum, etiam si in spetie amœnissima, spreuit cathedrā pesti-
 lentia, infatigabili cura exercuit sese in lege diuina, nec eā
 verbo tenus modo tenuit, verum ipsa vitæ innocētia expres-
 sit. Quod itaq; prēmium? Et erit inquit, veluti lignum quod
 plantatum est secus decursus aquarum. Lignum arborem
 appellat, ex schemate, quod Synecdochen appellant rhetō-
 res, quomodo & ferrū pro gladio dicunt, id si ad Christi per-
 sonā referatur. hunc habebit sensum. Filius dei assumet cor-
 pus humanum, & e cœlo translatus plantabitur in terra, iux-
 ta decursus aquarum, non in sitiētibus harenis, sed iuxta
 plenitudinē diuini spiritus, & æternæ sapiētia. Nam aquas
 accipi pro spū, testatur & euāgelicus sermo. Flumina de ve-
 tre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autē dixit de spiritu, quem
 accepturi erant credentes in eum. Et iuxta alium psalmum,
 Fluminis impetus letificat ciuitatem dei. Non potest esse ar-
 bor frugifera, neq; perpetuo virore læta, nisi cuius radicem
 huiusmodi aquarum decursus irriget, ac fœcūdet. Sunt qui
 decursus aquarum ad populum referant, quod legimus ali-
 bi. Aquæ multę, populi multi, vel qđ semper prolabantur in
 pronū, hoc est in vitia, vel quod assidue deuoluātur in mor-
 tem. Hos igitur populos ad peccata procliues, in suam radi-
 cem traxit Christus, ac traiecit in se, vt erumperēt in fructus
 ecclesiarum fidelium, idq; suo tempore. Nempe cum mor-
 te sua, deuictis potestatibus & principatibus, tradiderit re-
 gnum patri, ac per resurrectionem & ascensionem, iam il-

ENARRATIO PSALMI

Iustrata gloria Christi, iā misso cœlesti spiritu, qui illos no-
 uis dotibus armaret aduersus mundanā tum sapiētiam, tū
 potētiam. Hic erat fructus illius admirandæ arboris, vt tot
 hoīm milia reuocata ab hoc mūdo, per Christū efficerent filii
 dei. Nec vllum huius foliū defluxit, propterea q̄ cœlū &
 terra transibūt, verba autē eius non trāsibunt, donec oīa fi-
 ant, & secundū Esaiam. Verbū domini manet in æternum,
 verba regū sæpe defluūt, & omnis homo mēdax, siue q̄ nō
 perstēt in sententiā, siue q̄ aliquoties præstare nō queāt qd
 promiserūt. At diuina mens nunq̄ mutatur, & cū sit solus
 oīpotens, nihil tam arduū, qd non facile p̄stet, vbi voluerit.
 Nec id solū, verū etiam oīa quæcunq̄ dixerit, aut fecerit p̄-
 sperabūtur, siue quē admodū legit Hilarius, bene dirigētur.
 Nam grece est *κατενοδωθήσεται* quasi dicas/prospere itinere
 succedēt. Nihil nō effecit Christus eorū, quæ pmiserat. Mor-
 tuus est, resurrexit, ascendit, misit paracletū. Hæc foeliciter
 successerūt. neq̄ dubitandū, quin cætera quoq̄ sit p̄stiturus
 quæ pollicitus est de supremo iudicio, de premijs piorū, de
 pœnis impiorū. Ac iuxta cōmunē quidē sensum fortassis
 humilius videri possit Christū arbori cōparari, cū vulgo stu-
 pidos hoīes, ac vix hoīes, trūcos & caudices appellam⁹. Ve-
 rū mysticis literis, magna huius Symboli dignitas. In para-
 diso collocat̄ omne lignū specie pulchrū, & vsui accōmodū,
 stat in medio paradisi lignū vitæ, arbor sciētiae boni & ma-
 li. Huius radix irrigat̄ foelici illo flumine, quod in q̄ttuor
 amnes dissectū irrigat facie vniuersę terræ. Multę sunt arbo-
 res aspectu iucūdæ, foetu salutare & vtilis. sed vna est vi-
 tæ, sita nō post decursus aquarū veluti cæterę, sed secus de-
 cursus, hoc est iuxta fontē, & caput oīm fluminū cœlestis sa-
 piētiae. Et quod nā hoc lignū paradisi? Solomō interpretatur
 æternā sapiētiam, quæ est ipse Christus. lignū inq̄t, est vitæ
 omnibus amplectētibus eā. Ab hac arbore, virore ac fructū
 habēt cæterę quoq̄ oēs. Vidit hanc arbore mysterioꝝ con-
 scijs, loānes in Apocalypsi. Et ostēdit mihi flumē aque vi-

ue splēdidū, tanq̃ crystallū egrediēs de throno dei & agni,
 & in medio plateæ eius, & ex vtraq; parte fluminis arbore
 vitæ, quæ fecit fructus duodecies, singulis mēsis reddēs
 fructū suū, & folia arboris illius sunt ad sanitatē gentiū. Iux
 xta literā, qui potest vna arbor, in vtraq; parte fluminis sta
 re, nisi forte tāta, vt radice vtranq; marginē cōplectet. Verū
 arbor vna, vnū significat Christū, vnicus est filius, vnica est
 sapiētia. multiplex est huius mūdi sapientia, diuina simplis
 cissima est. Arbor autē vocatus est Christus iuxta mysteriū
 assumpti corporis humani, cui plātar, e fuit ex virgine nasci,
 irrigari, impleri diuina gratia, fructum ferre, gloria resurre
 ctiois ad immortalitatis spem colligere fideiū multitudinē.

Quin & alias diuina sapiētia comparat arbori, nunc cedro
 in libano, nunc Therebyntho porrigētī ramos suos, nūc pal
 mæ exaltatē in Cades. E terra nascit oīs arbos, e minimo se
 mine, ad maximā molē assurgit, amat irriguū, & quod acce
 pit in radice, reddit in fructu. Multā ex se prebet cōmoditas
 tem mortalibus, trūco licet inniti. Aspectus amœnitas pas
 scit oculos, frondes & rami late passi tēperant æstū, & um
 bram ministrant fessis, fructus alit & saginat. Horū singula
 pulchre quadrāt in Christū, quin & in euāgelio ipse se vitē
 vocat, & patrē agricolam, discipulos palmites. Rursum vbi

- ” Iudæi calūniarent eū in nomie Beelzebub eijcere demonia,
- ” semet ipsum arbore vocat. Aut facite inquit, arbore bonā,
- ” & fructus eius bonos, aut facite arbore malā, & fructus ei⁹
- ” malos. De fructu enim arbor cognoscit. Fatebatur optimū
- ” esse fructum eijcere demonia, & tamē illud Beelzebub tri
- ” buebant, cuius fructus pessimi sint oportet, cū ipse sit pessis
- ” mus. Iterum crucē baiulās, innocentia suam sub arboris ty
- ” po demōstrat. Si in viridī inquit ligno hoc faciunt, in arido
- ” quid fiet? Lignū aridū, quoniā iam vitij cōputruit, a diuine
- ” gratiæ succo destitutū, nec vmbra gratū, nec aspectu iucun
- ” dū, nec fructu cōmodum est, incendio destināt. At Christus
- ” lignū fuit nō syluestre, nec quouis loco temere natū, sed plā

ENARRATIO PSALMI

tatū a patre, a quo iuxta uocē euangelicā, quicquid plantatū
 nō fuerit eradicabit, & in ignem mittet, & plantatū in para
 diso, iuxta fontē vnde deriuant oīa dona cœlestia. Nec ocio
 se dictum est dedit fructū. Cum alias arbores legamus fru
 ctum facere, nō dare. Non potest arbor bona fructus malos
 facere. Itē Esaiās. Expectaui vt faceret vvas, & fecit labrus
 scas. Hæc autē dedit, non solū produxit. Alijs sui foetus de
 cidunt. Alijs decutiunt, aut decerpunt. In Ch̄o spontaneū
 & dispēlatiōis fuit, nō casus neq; necessitatis, quicquid actū
 est. Rationalis arbor est, dedit q̄bus voluit, q̄modo voluit,
 & in tēpore suo, id est in tēpore q̄d ipse sibi præscripserat. In
 tēpore suo docuit regnū, suo tēpore & sua spōte teneri, iudi
 cari, occidi voluit. Suo arbitratu resurrexit, descendit ad ins
 feros, ascēdit in cœlum, misit spiritū sanctū, in quo coalues
 rūt p̄ vnīuersum terrarū orbē tot fidelīū ecclesiæ. Verē excu
 tiendū est, q̄ pacto quadret illud in personā Ch̄i, q̄d dicit.
 meditat⁹ in lege dñi, die ac nocte. Deinde veluti præmiū ho
 nestorū laborū accepisse, iuxta similitudinē arboris frugife
 ræ. Nisi forte sic accipimus Christū meditatū in lege domi
 ni, quēadmodū legimus eundē ap̄d Lucā p̄fecisse gr̄ate, gra
 tia, et sapiētia, corā deo, & corā hoībus. Et si meditat⁹ in lege,
 qui diligēter obseruat, nemini potius tribuendū est hoc lau
 dis, q̄ Ch̄o, q̄ solus hominū nusq̄ deflexit a lege domini.
 Ergo cū talis sit arbor, nō solū fruct⁹ nō gignit acerbos, aut
 noxios, sed ipse q̄ genuit, porrexit oībus fruct⁹ suos salutife
 ros, e q̄b⁹ a deo nihil p̄iit, vt nec foliū vllū defluat. i. nec ver
 bū quidē irritū fuerit, aut futuræ sit, quod ab illo sit p̄fectū.
 Horū foliorū semper virētium vmbra spem nostrā alit, his
 aīm iam estu seculi laborantē refocillamus. Certe futurū, vt
 oīa cætera quoq; quæ fecerit, foeliciter eueniāt, ijs qui in illo
 p̄manserint. Illud adijciēdū iuxta sensum allegoricū. Decur
 sus aquarū non absurde posse intelligi sacrum illū amnem,
 quo renascimur in Christo, per hunc enī in illū trāfferimur.
 vt simus & ipsi lignū frugiferū, p̄petuoq; virēs. Nūc ad tro

pologiam redeamus. Poterat crassis aliquibus in mentem venire, qui sibi omnibus huius vite voluptatibus interdixit, quod honores aspernatus est, quod renunciarit omnibus affectibus, quod naturam ipsam religionem vicerit, qui cum paucis sentiens, vni diuinae legis meditationi dediderit sese, eum & insuauem quandam agere vitam, & ueluti supuacaneum hominis idolum, potius quam hominem, nec sibi, nec alijs esse vsui. Sic enim audimus & hodie loquentes quosdam in eos, quod Christianam vitam meditantur. Somnium hominis, quid agit? quid sapit? quid potest? cui prodest? Sed audi felicitatem huius contempti, audi premissum, quod mundus suis non potest largiri. Cum caeteri qui terrenis, fluxisque rebus addixerunt animum, & uicij suis computrescunt, & miseris illis suis curis extabescunt. Iamque non solum inutiles, sed etiam pestilentes, eterno parantur incendio. Interim beatus hic meus, uelut arbor iuxta fluentem in irriguo posita loco, leto quodam bene sibi conscientiam mentis, famae illibatae virore, perpetuo florebit, ac felicibus gratiae coelestis incrementis, in dies in maius ac melius augetur, donec occurrerit in uirga perfectum, in mensuram plenitudinis Christi. Neque proo crediderim temere dictum lignum, potius quam arborum, ut intelligas hic laudari, non temporarias instabiliu aetate herbas, quae simul atque temptationum ingruerit rigor, confestim emoriuntur, non arundinem vento agitatae, non fruticem quouis flexilem, & humi repentem, sed solidum ac firmum. pie vite propositum, quod tam alte actis nitatur radicibus, ut ne mortis quidem pavor hominem possit a mentis erectae statu dimouere. Qua de causa & in habraicis mansionibus palmeta martyribus tribuitur, quod haec arbor & perpetuo vireat, & omnino sola imposito onere, sursum nititur, & fructum ferat longe suauissimum. Lignum autem non quodlibet, neque fortuito natum, sed plantatum. Et unde plantatum? nisi a patre agricola, qui nisi traxerit, nemini licet ad Christum peruenire. Ab eo inquam plantatum, qui Christum ipsum plantauerat, in quo nos iuxta Paulum, sumus complantati. Quaeque ut indicauit diuus Hieronymus, pro sathul, quod septuaginta uerterunt *σεφύτευμένον*, i. plantatum, Aqula uertit

gelicā, quicquid
itet, & plantat
dona coelestia
s arbores legem
bor bona fructu
eret uias, & fru
xit. Alijs sicut
m. In Christo
ecessitatis, quia
uoluit, quomodo
se sibi praeparat
& sua spores
rrexit, delectat
sanctū, in quo
eliū ecclesiae. V
ersonā Christi
inde uelut per
itudinē arborum
meditatione
Lucā pfectissim
s. Et si medici
s tribuendū
eflexit a lege
nō gignit
us fructū
illū defluat
od ab illo
spem noluit
nus. Certe
ueniā, quae
m allegoriam
acrum illū
i in illū
g uirēs.

ENARRATIO PSALMI

transplantatū. Quod ipsum belle quadrat, vel in Christū a
 cœlo in terrā demissum, vel in nos in nouitatē vitę per Chri-
 stū traductos. Trāsplantatū a gētilitate ad fidē, a iudaismo
 ad euāgeliū, a litera ad spīritū, a seruitute legis, ad libertatē
 gratiæ, a mūdo ad regnū cœlorū, a vitijs ad innocētiam. Ab
 ægipto in terrā lacte & melle manantē, a tumultu ad pacē,
 a seculi negotijs ad studiū pietatis traductū. Quod male plā-
 tatum erat in Adam, fœliciter transplantatū est in Christo.
 qđ erat infrugiferū natura, cœpit esse frugiferū per gratiā.
 » Reddunt enim meliores arbores in aliud translatę solū, cul-
 » tuq; discūt mitescere, & syluestre exuūt ingeniū. An nō Pau-
 » lus lignū fuit fœliciter trāsplantatū, e psecutore factus Apo-
 » stolus? An non lignū bene transplantatū Cyprian⁹, ex ma-
 » go martyr? An nō Matthæus lignū trāsplantatū, ex telone
 » Apostolus? An non Ambrosius, ex gentili iudice, sanctissis-
 » mus episcopus? An non Augustinus, ex inflato rhetore, do-
 » ctor ecclesiæ? An nō Franciscus, ex auaro negociatore, pau-
 » pertatis p̄fessor? cūq; his innumerabiles alij fœlicissime trā-
 » plantati sunt in Ch̄o? **SECVS DECVRSVS AQUA**
RVM. Transplantatū inquā, non in ambitiois & arrogan-
 tiæ scopulis, nō in fluidis, ac sine fine sitiētibus harenis aua-
 » ritia, nō in libidinis cœno, nō in desidiæ paludibus, sed ius-
 » xta aquas, atq; eas quidem nō pigras, sed decurrētes ac vis-
 » uas, quæ in cōuallibus, ac locis humiliorib⁹ manare solitæ,
 » oīa lęta quadā hubertate reddūt luxuriātia. Nihil gignit hęc
 » humus, quod nō archano quodā alaī, ac vegetē succo. Cæ-
 » terum arboribus pomiferis plurimo opus est humore. Vn-
 » de grammaticis quoq; visum est, poma a potu dicta, qđ ma-
 » gnā vim humoris cōbibant. Atq; hunc quidē humorē attra-
 » ctum vndiq; radix per occultissimos meatus, in vniuersam
 » trāsfundit arborē, donec erūpant frondes. Deinde fructuū
 » spes flores, postremo fœtus illi gratissimi, pariter ac saluber-
 » rimi. Quid vides trūcū solidū, & null' etiā ventorū turbinib⁹ ex-
 » pugnabilē, qđ ramos late porrectos, qđ amabili frondiū viro

re comātem arborem, q̄ fragrantissimis picturatā floribus,
 q̄ suauissimo prouētū fructuū onustam, tot opes, sola radix
 occulto irrigata succo, sumministrat, Nihil est hoīs mēte oc-
 cultius. Et tamē ex hoc ceu fonte, scatent oēs illæ dotes, q̄s
 in piis videmus hoīb̄us. Verū ea radix diu plurimo diuinæ
 gratiæ succo irriget̄ oportet. Proinde qui literas profitētur
 hebraicas, negant esse decursus, sed palge, quod pelagus in-
 terpretant̄, quæ vox propemodū valeat, quasi dicas gurgis
 tem, & immēsam aquarū profunditatē. Nam nostræ q̄dem
 arbores non raro fit, vt imodica humoris copia suffocētur.
 At rōnalis arbor, quā hic describit propheta, quo copiosius
 expletur ac proluit̄, a cœlesti illo fluuio, qui lætificat ciuita-
 tem dei, hoc lætior, ac magis frugifera reddit̄. In Christum
 totus hic fluuius inundauit, ideoq̄ et floruit fœlicissime, &
 copiosissimū attulit fructū. Largiter hinc hauserat Paulus
 Apostolus, & idcirco plus fructus p̄duxit vnus, q̄ aliquot
 Apostoli ceteri. Sunt mēsurę donorū spiritus. Est & modus
 fructuū. Omnes hinc hauriāt oportet, qui cupiāt viuæ arbo-
 res esse in Christo, qui virentes, qui floridæ, qui frugiferæ.
 Non ex Platoniciis, aut Aristotelicis l̄ris, non e rhetorū aut
 poetarū libris hauriēt hic succus, ex illo fonte trahaēt oportet,
 quē vidit Ioānes scatentē de throno dei & agni. Iam video
 quosdā esse, qui lignū interpretent̄ crucē Christi, flumē bap-
 tismū, quod per sacrosanctā illius mortē, & mystici laua-
 cri munus, viuat ac vegetet̄, totq̄ cœlestibus dotibus flore-
 at ecclesia. Quapropter & elegāter in crucis laudē mysticā,
 hymnū canit chorus ecclesiasticus. Crux fidelis inter omēs
 arbor vna nobilis. Nulla talē sylua profert fronde flore, ger-
 mine. Tot in vniuerso terrarū orbe Christianas ecclesias, tot
 martyrū agmina, tot monachorū examina, tot virginū cho-
 ros, tot confessorū turmas, tot sacramēta, tot charismata, no-
 bis hæc arbor peperit. Verū si Christum ip̄m in cruce mor-
 tuum arborē accipis, & aquas decurrentes, baptismū. nīmī-
 rū non aquæ fœcunditatē largiunt̄ arbori, sed arbor aquis.

ENARRATIO PSALMI

QVOD FRVCTVM SVVM DABIT IN TEMPORE SVO. Neq; em fieri poterat, vt i frugifera foret arbor, ab eo plantata Agricola, sic posita, sic irrigata. Vera pietas nunq; est ociosa. Erupit aliquando, vt bonu suum aliis quoq; coicet, vel du sancta pdicatione Christu inserit anis fideiu & infideiu, vel du bono odore vitæ, illectat ad studiũ pietatis. Hunc fructu parturiebat Paulus scribes ad Rom. vt ali que fructu habeã & in vobis, que admodu in ceteris getib⁹ & de vitæ exẽplo meminit idẽ. Bonus inquit odor sumus deo in omi loco. Hunc fructu esuriebat Iesus, cu ait Apostolis. Ego aliu cibũ habeo māducare, que vos nescitis. Huc ardebat amatrix illa mystica, i epithalamio cu inqt. Ascendã in palmã, et apprehendã fructus eius. Dat igit hęc arbor fructu, non solu gignit. Sigdẽ vera charitas, totã sese effudit in vsus alienos, aliorũ inseruit comodis, non suis. Avarus sibi fructificat, sibi parit ambitiosus, sibi querit libidinofus, sibi

 23 malus ois fructu adfert, si qd tñ adfert. Huic arbori gignere

 23 dare est. Neq; vero quelibet dabit fructu. Sunt em & arbor

 23 res malæ, quar fructus gustatus, mortẽ adfert. cuiusmodi

 23 sorborẽ gña quedã. Sunt rursus qui per inanẽ gloriã aliena

 23 sibi vedicant. verũ hęc arbor suũ dabit fructu, idest verũ ac

 23 genuinu, qui succũ illum radicis altore odore, saporeq; refe

 23 rat. Si carnalis est arbor, carnales adducit fruct⁹, sin spirita

 23 lis, spirituales foet⁹ edit. Vis audire diuersarẽ arborũ, diuer

 23 sos itẽ fructus? Fructus inquit spũs sunt, gaudiũ, pax, patien

 23 tia, benignitas, bonitas, lōganimitas, māsuetudo, fides,

 23 modestia, continẽtia, castitas. Nunc cõtra malæ arboris fru

 23 ctus accipe. Manifesta aut sunt opera carnis, que sunt forni

 23 catio, immũditia, impudicitia, luxuria, idolorũ cultus, ve

 23 neficia, inimicitia, cõtentiões, æmulatiões, iræ, rixę, dissen

 23 siones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, cõmessatiões,

 23 & his similia. Audis nimiã foecũdã arborẽ, sed fructu mor

 23 tifero. De fructu cognoscit arbor bona sit, an mala. Vt radix

 23 est mētis, ita sunt fructus operũ. Si peruersis opinionibus, si

BEA

in opiditibus
 in facit, cuius
 in est arbor
 in homicidia, b
 in scilicet est, cõ
 in hęc cõmer
 in vultus, oio.
 in egit consue
 in Dabit
 in At suũ dab
 in quisq; pi
 in quã serius
 in ista crep
 in Qu
 in deinde l
 in germa
 in arbor
 in cum de
 in alu
 in belle qu
 in ab oĩ
 in in l
 in que di
 in secreti
 in ab
 in fructu adf
 in Satha
 in fructu
 in aptius i
 in videni
 in est. Doc
 in Aristotele, a
 in doctrinã, sum
 in non illos

malis cupiditatibus fuerit corrupta mens, huiusmodi loquitur, huiusmodi facit, cuiusmodi modo commemorauit Paulus, Cor tuum radix est arboris huius. E corde procedunt cogitationes male, furta, homicidia, blasphemia. Quicquid loquitur, quicquid agit ipse, pestilens est, contagiosus est, venenatus est. Difficillimum est cum malis habere commercium, ut non fias deterior. Contra priorum incessus, vultus, oratio, facta, fructum habent salutare, ut quisque cum his egerit consuetudinem, melior indies euadat, nisi plane sit deploratus. Dabit ergo fructum, sed hoc habet cum malis arboribus commune. At suum dabit, hoc est peculiare, & dabit in tempore suo, non quod sibi quisque prescripsit, sed quod deo visum fuerit. Quidam maturius, quidam serius dederunt fructum suum. Sunt quorum religio iam in ipsis infantia crepundis eluxit. Sunt quorum pietatem non nisi mors illustrauit. Quorum de numero est Paulus ille eremita. Prius est ardere, deinde lucere vel inflammare. Prius est succulentum esse, deinde germiare. Tu modo cura ut irrigua, ut primo succo vegeta sit arbor tua. Noli de fructu sollicitus esse. Ipse erumpet suo tempore, cum deo videbitur. Idem fructum eliciet, suo calore, qui radicem aluit, suo succo. Atque haec tenus quae dicta sunt, tametsi belle quadrat, et in omnes pios, qui ad Christi exemplum abstinere ab omnibus iniquitatibus huius mundi, qui toto pectore meditantur in lege domini, ut cognoscant illius voluntatem, ut faciant, non ea quae dicuntur a cupiditate, sed quae iubet diuina lex. Ac deinde secretis diuinae gratiae muneribus irrigati, videntur innocentia, germinant affectu charitatis. Florere expectatione bonorum operum, fructum adferunt in gloriam dei, in proximorum salutem, ipsi quoque iam deuicti Sathana, iam diuites & exuberantes in Christo bonorum operum fructibus profuerunt, bonae conscientiae gaudio iugiter felices; tamen aptius in ecclesiasticum doctorem, hoc est episcopum competere, mihi videntur. Nam iuxta Paulum, precipuum ac peculiare munus episcoporum est, Docere plebem Christianam, nec docere Platonem, aut Aristotelem, aut scholasticas questionum argutias, sed Christi doctrinam, simplicissimam simplicissimam. Quo magis admirandum est, nonnullos huius tempestatis episcopos, hanc pulcherrimam

Nota de Episcopis.

In vanos episcopos.

ENARRATIO PSALMI

omniū functionē in quosdā reuicere, quos ipsi quoq; despe-
 ctui ac ludibriō habēt, et cōtumeliā causa fratres appellāt,
 » Nec hoc cōtenti, quod huic erat proximū, sacramentorū ad
 » ministratiōnē cōducticiis quibusdā, ac pene dixerim factis
 » ciis ep̄is, delegant, caufarū cognitionē, & pecuniarū ratios
 » nes, rem oīm sordidissimā, & vel infimis cōmittendam, sibi
 » seruāt, perinde quasi nihil aliud sit magno ep̄scopo dignū,
 » Videamus igit, quibus colorib⁹ Christi doctorē depingat
 » hic propheta. Beatus inquit ille meus & perfectus, quē eru-
 » diendo populo destinauit deus. Primū vt nullis pestiferis
 » opiniōibus sit infectus oportet. Nā id est nō abire in cōsilio
 » impiorū, qui bene docebit, qui male senserit. Deinde pcul
 » esse oportet, ab oīm vitiorū cōtagio, & vsq; adeo vacare cul-
 » pa, vt ab oīm specie quoq; mala sit alienus, hoc est adeo in-
 » tegrū esse, vt & famā pudeat in hūc quicq; male criminis cō-
 » fingere. Eteḿ quo tandē ore infectabit aliorū vitia, ipse vit-
 » tiis obnoxius. Aut qui psuadebit aliis pietatē esse sectandā
 » si cōspexerint illius vitā cum pietate pugnare. Ad hęc, sit a
 » mūdi huius mgratibus, & seculariū negotiorū functiōibus
 » liber, et expedit⁹. Siquidē vt in malitiosam aīam nō introit
 » diuina sapiētia, ita nec in occupatā. Nec purū modo requirit
 » domiciliū spūs ille cœlestis, verū etiā oībus sordidis curis
 » vacuū. Quid deinde superest. vt purus ab opiniōib⁹ vulgi
 » stultis, purus a dogmatis hereticis, purus ab oīm labe men-
 » tis ac morū, purus ab oīm ambitiōe seculariū honorū, solu-
 » tus oīm sollicitudine negotiorū carnaliū, noctes ac dies to-
 » tus verset in lege dñi, hoc est in lris diuinis, hęc penitus im-
 » bibat, hęc ediscat. nec ediscat solū, sed medite, hoc est in ha-
 » bitū animi, in affect⁹, in mores, ac vitā traiciat. Ab hac diu-
 » discat, qd postea doceat. Quid deinde futurū est. Id si fece-
 » rit meus doctor inqt, Erit tanq; lignū plantatū iuxta decurs-
 » sus aquarū, quod fructū doctrinē salutaris, dabit in tpe suo.
 » Lignū erit nullis fortunæ ludibriis cessurum, lignū viuum,
 » lignū multo gr̄æ cœlestis succo irriguū, semp adherēs sacro

illi diuinarū literarū flumini, qđ olim ingressus Ezechiel,
 mirat non posse transuadare. Immēsa pfunditatis est, cuius
 fundū, nullū attingere potest hoīs ingeniū. Satis est tibi, qđ
 inde tantū hauris, quantū licet. Et quorsum tandem euadet
 hoc admirabile lignum? Primū ipso innocētis vitæ virore,
 testabit sese arborē esse viuam. Deinde paulatim tacitis in
 Christo adolescens incrementis, explicat ramos charitatis,
 erūpit in gēmas, & iam nūc præ se fert, qualē fructū sit edis-
 turus. Mox editis floribus, certiorē de se spem præbet. sub
 hoc totus cœlestiū verborū frondibus cōuestitur. Postremo
 fructū edit. Nec em̄ foliorū virore inanē modo fructū spem
 præbet intuētibus. quemadmodū ficus illa, cui in euāgelio
 maledixit Iesus. Allexerat esurientē frondibus suis, at fru-
 ctum nō dedit. Huiusmodi ficus, sunt doctores quidā, qui
 verba pietatis habent, qui titulū, qui cultū pietatis habēt, a
 fructu verę pietatis alieni. Super cathedrā Moyfi sederunt.
 quę dicūt, facite, quę faciūt, ea nolite facere. Oratiōe docēt
 pietatē, moribus dedocent pietatē. Si professionis titulū au-
 dias, si vestitū inspicias, si loquentē auscultes, nouū quendā
 pietatis fructū expectes. Sin vitā ipsam excutias, deprehen-
 dis tibi verba data, & iuxta græcorū prouerbiū, expectato
 thesauro, carbones offendis. His arboribus potissimū indis-
 gnatur Christus, qui speciē pietatis ostētant, a pietatis ope-
 ribus alieni, qui docēt non furandū, & tamē furant, qui do-
 cēt non adulterandū, & tamē adulterant. Qui execrant Ido-
 lum, & tamē ipsi sacrilegiū cōmittūt. Ficus illa fructū sua-
 uissimū, Christoq; longe gratissimū procul intuenti pollice-
 batur, propius intuentē frustrata est. Non maledixit rubo.
 Vnde nemo fructū expectat, nō maledixit salici, quę nul-
 lum pmittit fructū, & ipso genere sterilis. Ficui maledixit,
 quę & ipso nomie, & foliorū luxuria, fructus spem facit, &
 fructus oīm gratissimi. Episcopi nomen audio, ficū audio. *In epōs.*
 Ornatū episcopālē video, nimirū folia cōspicor. ad fructū
 accurro, Quid repio? longe aliud q̄ quod titulus et insignia

ENARRATIO PSALMI

promiserant. Aleatorē reperio, scortatorē reperio, potorem reperio, populi prædonē reperio, bellatorē & satrapam reperio. Quæ credis excandescere Christum, vbi sic deluditur. Hos Paulus appellat parietes dealbatos, et Christus sepulchra dealbata, foris nitidos, intus vitiiis corruptos. Folia sunt igitur, quæcūq; ad cerimōnias, & speciē pietatis attinēt.

» Quæ si mauis folia doctrinā pietatis interpretari, fortasse non
 » nullos reperies episcopos, quibus nec frondes sint vllæ, sed
 » velut arbores aride, veterū tantum episcoporum titulos, tanq̃
 » anathemata quæpiā sustinēt. Si de venatu, si de re equestri,
 » si de militiā, si de censu sermo, mira faciētia. Si de Christo,
 » vidētur subito in aliū translati mūdum. Sed ad nostrā arborē
 » redeamus, quæ fructū dat, hoc est, non sibi discit diuinas
 » literas, sed aliis quoq; libenter cōmunicat & dat, non
 » effundit. Dispensat verbū diuinū. Nouit quādo, quibus, &
 » quomodo loquendū. Alius eget consolatiōe, alius exhortatione,
 » alius obiurgatione, alius admonitione, alius doctrina, vt cuiq;
 » viderit expedire, ita dispensat verbū diuini munus. Nam id demū est dare. Dat autē & suum fructū, & in
 » suo tempore. Quid est suū fructum? Quid habemus, quod non
 » acceperimus? Et quomodo nostrū est, quod alterius beneficio cōtigit? Verū hic nostrū vocat, non q̃ nobis sit ascribēdum, sed q̃ alienū non sit. Nam virtutes ita deo ferimus
 » acceptas, vt nihilominus nostrę sint. Non dat fructū suum,
 » qui verba recitat populo, quæ ipse nec amat, nec sequitur. Aliena sunt quæ docent huiusmodi, quę ritu canalīs in ortum
 » transfundūt frugiferum, ipsi steriles. Non e radice tua prodiit iste fructus. Ficus mihi porrigit, non in tua natas arbore,
 » sed aliunde decerptas. Qui penitus hoc amat, quod docet, qui vultu, qui moribus exprimit, quod præcipit, is
 » deniq; suū dat fructum. Qui flāmam quā animo concepit, in alios oratione trāsfundit, suū dat fructū. Fortassis hic locus non nihil pertinet ad sacerdotes quosdā,
 » vel parū attentos, vel parū eruditos, qui sacros psalmos sedulo recitant,

non intellectos. Hi nimirū folia dūtaxat ostentāt, fructu vacant. An non idē hoc palā testatus est Paulus, scribēs Corinthiis: Non si orem inquit lingua, spiritus quidē meus orat, mens autē mea sine fructu est. Qui recitat verba sacra, eaq; fidelibus, aut etiā infidelibus interpretat, vel ad doctrinā, vel ad exhortationē, vel ad consolationē, is fructum suum dat. Non dedit fructum suū, vt vitis illa, de qua per prophetam quæstus est deus. Expectaui, vt faceret vuas, & fecit labruscas. Proprius hominis fructus est, bene mereri de omnibus, quippe qui nō sibi natus sit, sed patriæ, sed amicis. Cū hoīem audio, hoc est añal placidū, cum Christianū audio, ex vitis foliis expecto beneficentiā, expecto pietatis officium, & cū video quadruplatorē, bellatorem, calūniatorem, fraudatorē, labruscas offendo pro vuas. Nec ociosa sunt huius arboris folia, quæ Ioānes in Apocalypsi scripsit deputata ad sanitatē gentibus. Probēt vmbra gratissimā ei, qui dixit, Sub vmbra illius quē desyderabā sedi, et fructus eius dulcis gutturi meo. Fructus ipos cōuestiūt atq; cōmuniūt, et ab æstus, siq; hymbriū iniuria defendunt. Vnde stultissime crassuli quidā loquēdi curā in totū negligūt. Quid mihi cū verbis inquiūt, si de re cōstat? Primū qui picipies sniam, nisi cognita sermonis pprietate? Deinde si lingua discenda est, nō paulo pcliuius est, vnā aut duas linguas elegāter perdiscere, q̄ tot species solœcissandi? Vnica est lingua emēdata, paucis annis perdisci potest. At corrupti sermōis mille sunt discrimina. Postremo p multū refert, qbus verbis bonā effectus sniam. Aliud verbū alio splēdidius, aliud alio significātius, aliud alio ardētius, aliud alio iucūdius. Neq; min⁹ est momēti in schematis verborū & sniæ. Hic fieri videmus, vt eadē res, quas veteres cū summa verborū maiestate, ac decore explicarūt, ac mire afficiūt auditorū animos, scoticis explicatē verbis frigeāt, iaceant, sordeant, vt prorsus neges easdem esse. Cuius rei si quis forte requiret exēplum, commodum occurrit illud, Petrus sedit in antiochia & Romæ,

ENARRATIO PSALMI

Paulus Græciã. Nonne plurimũ gratiã simul & dignitatis
 addidit huic sniã, qui schematibus ad hũc modũ picturã
 uit. Anthiochus & Remus concedũt tibi Petre regni soliu.
 Tyrannidẽ tu Paule Alexandrinã inuasisti Græciã. At q̄to
 iam putidiora reddunt ista quoties barbaris, sordidis, facti
 ciis, imo prodigiosis verbis non explicant, sed inuoluuntur.

» Neq; vero hæc dixerim, q̄ rhetoricis flosculis veli lasciuire
 » Doctorẽ ecclesiasticũ, non postulo vt adsint delitiã. At rur
 » sum nõ fero sordes. Nolim Christi doctrinã eloquẽtiẽ leno
 » cinio corrũpi. At cõtra nolim eandẽ verboꝝ et figurarũ sor
 dibus pollui. Dabit igit vna cum optimis foliis fructũ opti
 mũ, vt dicere possit cũ propheta. Dedit mihi dñs linguã eru
 ditã, vt euellã & plantẽ, dissipẽ. ✚ Dabit aut in tpe suo.

» Sunt qui ante legitimũ tempus suscipiãt docẽdi munus, &
 » erudire conant alios, quod ipsi nondũ didicerũt. Atqui so
 » let arborẽ breui emoriturã arguere fœtus p̄properus. Pro
 inde nostra arbor, vbi diu cõbiberit diuinã gratiã liquorẽ,
 vbi secretis tandẽ auctibus adoleuerit, ac diutinis incremẽ
 tis cõfirmata constiterit, vbi vocatus fuerit tanquã Aaron.
 vbi modis oibus ad pulcherrimũ munus fuerit instructus,
 tum demũ alios docendi, monẽdi, castigandiq; partes susci
 piet. Nec ingeret sese, veluti faciũt quidã, qui doctores præ
 stare conant, cum nondũ fuerint discipuli. Et in alios arro
 gant imperiũ, priusq̄ ipsi parere nouerint, lucere volũt, an
 tequã ferueant, inflãmare alios, cum ipsi frigeant. **ET FO
 LIVM EIVS NON DEFLVET.** Arborũ plæriscq; fo
 lia decidunt sub brumã, cum tamẽ non prorsus emoriãtur.
 Aliis folia nunq̄ decidunt, veluti palmã & spino arbori, itẽ
 & Lauro. Nonnullis perpetuẽ sunt frondes, perpetui item
 fructus, velut arbori medicẽ. Hæc aut arbor iuxta prophe
 tiam Ioannis, duodecies, hoc est singulis mẽsibus fructum
 suũ reddit, neq; solũ non nudatur frõdibus, verũ ne folium
 quidẽ defluit. Aut em̄ per hyppalagen foliũ positũ est pro
 foliis, aut *ἐμφατίνωσ* dictũ est, Perinde quasi dicas ne foliũ

*• demvatiũs
 fraktus*

quidē, vt respondeat ad illud euangelicū. Vestri autē ne pi-
 lus quidē capitis peribit. Non cōuenit, vt Christianus do-
 ctor, vllum verbū effutiat vel stultū, vel falsum, vel inutile.
 Nunq̄ taceat, semp tinniat cū Aaron, sed oīs oratio doceat
 pietatē, & Christū sonet, non mundū. Atqui tandē sunt isti,
 quibus folia subinde decidūt. Qui nō nunq̄ libere loquun-
 tur, & Christū audent profiteri. Mox metuētes ne principē
 offendāt, ne loco moueant, verba Christi, v' supprimūt, vel
 in gratiā hoīm adulterāt, etsi mauiis ad vniuersos referre, ij
 qui Christū nō toto sequūtur pectore, sed se ipos deo, mun-
 doq; velut ex equo partiunt, ac nunc velut aspirante diuini
 numinis fauonio, frondescūt. Nunc ediuerso distrahētibus
 huius mūdi curis, aut sequiēte fortunæ pcella, languescūt, ac
 velut emoriunt. Verū qui fortiter repudiatis oībus, totū ani-
 mū Christo consecrarit, is palmæ in morē nullis iniuriis of-
 fendi poterit. Sequiāt calūniatorū Aquilōes. Ingruat hyems
 malorū, nunq̄ tamē bonæ mentis virorē intermittit, et a deo
 non emorit, vt nec foliū amittat. Sūt qui fructū arboris hoc
 loco præmiū, q̄ opera malint interpretari. Nā vtroq; in sens-
 u fructus vocabulū vsurpāt diuinæ literæ. Christus ipsa fa-
 cta fructus vocat, cū ait, Ex fructibus eorū cognoscetis eos.
 At Paulus cū scribit, Quē igitur fructū tūc habebatis in iis,
 in quibus nunc erubescitis? Vtiq; fructū præmiū appellat.
 Quanq̄ aliquoties eadē facta, simul & opera sunt, & p̄mia.
 Sic em Paulus ad Romanos scribēs, Qui spreto deo, traditi
 sint in reprobū sensum, vt fœdissimis libidinibus masculus
 exardesceret in masculū, fœmīa in fœminā. & mercedē in-
 quit, quā oportuit in semetiip̄is recipiētes. Mercedē appellat
 turpia facta, sed qbus rursus sua debeat merces, nec cogni-
 ti, sed contēpti dei p̄mia sunt. Et eorundē præmiū erit ignis
 æternus, quē admodū elegāter annotauit Origenes. Neq; se-
 cus euenit in piis factis, atq; in turpibus. Quēdā opera tam
 cœlestia sūt, vt aliorū operū præmiū iure dici possint. Quāq̄
 haud sum nescius, hoc a qbusdā non ad huius vitæ fœlicitatē

ENARRATIO PSALMI

tatē, sed ad futura p̄mia referri, vt hic meditemur in lege, a
 vitiis tēperantes, in resurrectōe perpetuo virore vestiamur,
 cū profligatis oībus huius vitæ malis, iugī foelicitate frue-
 mur cū eo, in quē insiti sumus per baptismū, & per pię vitæ
 studiū. Verū quemadmodū illa p̄phetæ verba, quæ oculus
 non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoīs ascenderūt, quę
 preparasti deus diligētibus te, non solū ad imortalitatis glo-
 riā referunt, verum etiā ad huius vitæ foelicitatē, quam ho-
 mines p̄ij, velut arrā interim, ac pignus accipiūt imortalita-
 tis secutura. Ita hic quoq; locus, ad sanctorū floridā, ac tran-
 quillā vitā pertinere potest. Habet hic quoq; suū virore in-
 nocētia, habet florē, habet fructū. Sanctoꝝ em̄ velut Aquila
 iuuetus, renouabit, & floruūt vt liliū in cōspectu dñi. Et
 iustus vt palma florebit. Prestat hoc integritas, & innocētis
 animi puritas, trāquillitasq; et (quēadmodū ait ille) iuge cō-
 uiuiū, vt corpus etiā ip̄m, propemodū expers senij, cōtinuo
 nitore vernet, quasi iā nunc meditaris esse, qđ mox futurū
 est. Nēpe spirituale, celeste, et ab oī carie corruptōe, senioq;
 alienū. Quēadmodū em̄ diuinus spūs, n̄m inhabitās spūm
 in eū redundat, & vt est potētior, eū in sese veluti trāssformat
 Ita noster spūs imutatus redūdat in corp⁹, Domiciliū vtiq;
 suū, idq; quoad licet in sese trāssformat. Hinc illa virginū se-
 necta virēs, quā in nōnullis videmus, & quā diuus Hiero-
 nymus admirat̄ in Paulo Cōstantiēsi, iuuenili quadā floru-
 lētia semp vernās. Hinc illa in vultu quoq; relucēs innoxia
 mētis alacritas, Maximā & morborum, & senij partē, vitiis
 debemus potius, q̄ naturæ. Et ne q̄s admiret̄ hęc, videmus
 in defunctis etiā sanctis, hmōi corporis habitū durare. Ma-
 gnā audisti Beati foelicitatē, sed audi etiā, quē cumulū adii-
 ciat, **ET OMNIA QVAECVNQVE FACIET PRO-
 SPERABVNTVR.** Hęc certe v̄ba palā est ad hui⁹ vitæ
 statū ptinere, vel reclamāte Hieronymo, q̄ putat id neminē
 sanctorū accomodare posse in hac vita. Quid em̄ illic facie-
 mus, in quo p̄speritate sit opus? Atq; vt obiter de allegoria

nō nihil attingā, q̄ in foeliciter cessit nobis. Eua primæ parē
tis voluptas, q̄ in foeliciter Adæ parētis obsequiū. Quā non
prosperare cecidit, q̄cquid p̄misit serpēs ille. At e regione, oīa
Christi nobis foelicissime cesserūt. Foelix natiuitas, foelices
labores, foelix doctrina, foelix mors, foelix resurrectio, foelix
ascensio, foelix diuini spūs missio. Foelix ecclīarum cōiun-
ctio, foelices martyrū victimæ. Foelix erit piis & iudiciū il-
lud extremū mundi. Iā ad eundē modū qui in Christo sunt,
qd̄ his sinistri potest accidere? Quicqd̄ agunt, ducē habent
deum, vt eundē fortunatorē. Fui inquit tecū, in oībus vbi
cūq; ambulasti. Et cū ipso sum inquit in tribulatiōe. Quid
non p̄sperare cedat, qd̄ dei gerit̄ auspiciis? Atq; vt magis etiā
intelligas, quāta sit huius beati securitas. Mala quoq; ipsa,
prosperate deo, vertunt̄ huic in cumulū foelicitatis. Quicq;
quid agit impius, impiū est, etiā si rem alioqui piā egerit.
Sinistris em̄ auspiciis gerit̄, quicqd̄ acciderit impio, seu læ-
tum, seu triste, id om̄e cedit in alimoniā impietatis. Contra
quicqd̄ piis obtigerit, vertit̄ in occasionē pietatis, ausim di-
cere, etiā si quando contigerit prolabi in culpā. Quādoquid-
dem hoc quoq; deus nō nunq̄ occulto consilio finit euenire
suis, videlicet vt correcti amēt feruidius, caueāt circūspecti-
us, aliis ignoscāt facilius, succurrāt officiosi. Quid mltis?
Adeo nō peccat Charitas iuxta Paulū, vt etiā peccans non
peccet. Quid igit̄ mirū si cetera p̄speretur oīa, cum id quoq;
prosperare cedat, quod vnū infelicē reddere potuit Christia-
num? Si quid prosperū acciderit viro bono, agit gratias, ex-
ercet benignitatē. Si qd̄ aduersum, exercet patientiā, erigit̄
ad futuræ vitæ cōtemplationē. Cū impius interim & secun-
da fortuna fiat insolētior, fiat ad foedas voluptates propen-
sior, & aduersa fract̄, ad despationē abiiciat sese, vsq; adeo
diligētibus deū, oīa cooperant̄ in bonū. Quid aut̄ nō foelix
hoī pie viuētis? cū ipsa q̄q; mors, qua nihil accidere pōt tris-
tius, huic sit & p̄sperissima, et p̄ceteris exoptata? Prospera-
būtur autē, siue vt legit Hilarius, bene dirigētur, a quo? A

ENARRATIO PSALMI

quo, nisi ab eo qui cū sit ipse sūme bonus, maxīa quoq; ma-
 la in sūmū bonū vertit suis. Nec vsq; adest p̄sentior, magisq;
 dexter, q̄ In afflictioibus, & huius mūdi p̄cellis, cū atrocissi-
 me s̄auit p̄secutor, tū ille copiosissime cœlestē indulget vn-
 ctionē. **NON SIC IMPII NON SIC.** Hactenus p̄posuit
 absolutā beati viri formā, ad quā enitamur. Nunc quo ple-
 22 nius nos doceat, depingit lōge diuersum impij simulacrū,
 22 Probi doctoris est, non solū docere quæ recta sunt, verū etiā
 22 dedocere quæ praua. nec tm̄ ostendere qd sit imitandū, ve-
 22 rum etiā a quo sit fugiendū. veluti si quis boni principis ex-
 22 emplar vbi depinxerit, huic Tyrāni opponat imaginē, quo
 geminū anō calcar subiiciat. Dū hinc inflāmat honesti spe-
 cie, illīc a diuersa figura resilit. Fit etiā sapius, vt acrius etiā
 inflāmemur, apte p̄posita turpitudinis imagine, q̄ ipso hon-
 nesto, vt quosdā vehemētius extimulat ignominiaē metus,
 q̄ glorię cupiditas. **NON sic impij, nō sic.** Ea cōduplicatio
 nec, apud Hebræos non habet, sed dūtaxat, Non sic impij,
 nec ap̄d Septuagīta. Hieronymus in vno dūtaxat volumie
 se testat̄ reperisse, idq; in Cæsariēsi bibliotheca, in exaplois
 Origenis. Verū non absurde videt̄ additū a nescio quo, dū
 ἐμφατικότερον longe diuersissimā p̄ij, & impij conditionē co-
 nat̄ exprimere. Quid em̄ simile tali arbori, qualē modo de-
 pinxit, ad puluisculū vento iactatum? Vbi nūc sunt isti qui
 regū suspiciūt fœlicitatē, & aliqd hoīe maius imaginātur?
 Vbi sunt, qui diuites huius seculi rebus, ac voluptatibus af-
 fluentes, admirātur? Vbi sunt qui mgr̄atibus, & cū strepitu
 viuētibus, inuidēt? Ipsi sese semideos esse putāt, vulgus vt
 numīa quædā venerat̄. Alius applaudit, adgratulat̄ vt fœli-
 22 cibus, alius iuidet. Valeat popularis existimatio. Audi qd
 22 de istis sentiat qui vere dicat? Vniuersam istorū fœlicitatē
 22 pulueri vilissimo cōparat. Qui exciderūt a Christo, & vitæ
 22 p̄sidiū, nō in solidis, et æternis rebus collocarūt, sed cōfidūt
 22 in rebus nihili, iuxta scripturæ testimoniū, & in cōmodita-
 tibus falsis, fluxis, caducis, ac momētaneis fœlicitatē posue-

runt, ij nimirum longissime absunt ab huius arboris imagine,
 sed aridi pulueris in morē. quippe nullo diuini spūs imbuti
 succo, & non tantū ipsi steriles et infœcūdi, verum etiā aliis
 molesti ac pestilentes, negotiū facessunt iis, qui pietatis am-
 bulāt viam, illis velut in oculos obuī, obstrepūt, obturbāt,
 occlamāt. Quid puluere vilius? quid conculcatius? qd vici-
 nius nihilo? Et tamē quasi paræ fuerit dixisse puluerē, addit
QVEM PROIICIT VENTVS. Fimi quoq; quo nihil
 est proiectius, tamē nōnullus inuenit vsus. Conducit sterco-
 randis agris. At pulueris per aerē volitātis, quod preciū, aut
 quæ utilitas? Et hoc quoq; loco vident interpretes nō nihil
 addidisse verborū de suo. Quod aliquoties & alibi faciunt,
 velut in eo psalmo. Deus deus meus respice in me. Vt quid
 me dereliquisti, hæc verba respice in me quæ apud Hebræos
 non habent, de suo adiecerunt. Quanq̄ hoc ad sententiā
 non ita multū habet momēti. Illud ppius ad rē pertinet, qd
 hebraicā dictionē kamosz, quā septuaginta & *νοῦμ*, hoc est
 puluerē interpretati sunt. quidā autumāt apud illos magis so-
 nare quisquilias, seu siliquas, q̄ puluerē. Etiā si vtraq; lectio
 probe quadrat. Etem si puluerē legis, respōdet ad illud dei
 cōminātis impiis. Cōminuā eos vt puluerē ante faciē venti
 vt lutū platearū delebo eos. Sin mauis siliquas, aut simile
 quippiā, magis quadrat ad arboris frugiferæ similitudinē.
 quid em̄ inanius siliqua? aut quid sterilius? aut quid piectis-
 us? Et hæc quanq̄ vt dixi, ad futurā impiorū pœnam perti-
 nere possunt, tamē nos ad hanc vitā referre malumus. Vbi
 deest studiū vitæ immortalis, vbi rerū fluxarū cupiditatibus
ἔρεται καὶ φέρεται animus, nec est fixus in solida petra Chri-
 sto, is nō modo frigidissimis huius vitæ curis contabescit,
 verū etiā a diuersis affectibus, modo huc, modo illuc distra-
 hitur. Siquidē venti & in horas mutant, & ipsi inter sese nō
 raro pugnātes. Q̄ aut̄ hisce ventis est siliqua, hoc est affecti-
 bus mūdani hoīs animus impius, cū nunc hoc appetit, nūc
 illud, nūc amat, nūc odit, nūc fauet, nūc inuidet, nūc timet

ENARRATIO PSALMI

nunc sperat, nunc exultat, nunc discruciat, imo cum ipse secutus fluctuat atque aestuat, cum aliud suadet libido, aliud avaritia. Alio vocat odium, alio pertrahit ambitio. Aliud imperat amor, aliud dicit pudor. Postremo cum utrumque rerum humanarum est estus, ita subito fit alius, nullo tempore sibi constans, neque tranquillus, quæso quid aliud est, quam siliqua ventorum arbitrio iactata. An non videntur ad hanc imaginem pertinere. Stulti quidam principes, qui tantis rerum commutationibus orbem concutiunt. Nunc armis conflitant, nunc affinitatibus conglutinantur. Aliquando bellum, mox fœdera, nec ea diu duratura, nunc paciscuntur, quod mox rescindant, nullis certis consiliis, quam nulli possunt esse, nisi qui scopum sibi proposuerit Christum. Sed aliunde alio se volunt, ut nusquam consistant, nec fugiunt malum, sed mutant. Pius animus ad unum illud attentus est, uno hoc mentis omnia. In hoc fixus est. Quod si rerum humanarum necessitas non nihil perturbat animos impiorum, habent cavernas suas, quo sese receptent, habent illius petreæ foraminum, in quibus commoventur. Impiis nihil est in quo consistant, sed toti hærent, quod aiunt, in aqua. Perspeximus vitæ statum, longe diversum piorum & impiorum, nunc exitum inter admodum dispariter contempleremur. Ideo inquit. **NON RESURGUNT IMPII IN IUDICIO, NEQUE PECCATORES IN CONCILIO IUSTORUM.** Non me præterit alios hunc locum ad extremum illud mundi iudicium referre. Verum ea sententia paulisper dilata, quod nobis iuxta sensum humiliorē videatur, indicabimus. Mox ad illa sublimiora venturi. Hinc paulo ante bonæ arboris fructum appellarat, ut diu meditatus in lege domini, vir pius potestatem & saret in publica functione, & quod privatim apud se collegisset, id in publicam expromeret utilitatem. Atque hoc ipsum cum maxime ambiunt, non contingit impiis. Quis enim locus impiis in publici muneris functione, qui & vitiis omnibus sint obnoxii, nec sapientiam didicerint ex lege domini? Atque hæc duo potissimum requirunt in magistratu, ut ipse vacet crimine, qui aliorum punit crimina, ut sapiat, quo possit dispicere, quod expediat in conspectu. Non surgunt igitur, nam sic hebraica veritas potius habet quam resur-

gunt, est em̄ iakumin in iudicio. Surgebāt em̄ in consiliis di-
cturi. Proinde p̄inde dictū est, nō surgūt in iudicio, quasi di-
cas, non est illis locus in iudicio, **NEQVE PECCATO-**
RES in cōsilio iustorū, vt intelligas eandē sn̄iam cōmuta-
tis tantū verbis repetitā. Nam si qs obseruarit, comperiet in
diuinæ scripturæ sentētis hanc varietatē, vt aliquādo nos-
tratis verbis, idē sensus accinat, aliquoties affinis, nōnunq̄
cōtrarius. Quas schematū formas videmus adhuc & in gē-
tiliū poetarū bucolicis carminibus extare. Eiusdē repetitæ
sn̄iæ hoc sit exēplum. Os iusti meditabit̄ sapientiā, & lingua
eius loquet̄ iudiciū. Item. Pedes eius descendūt in mortē, &
ad inferos gressus eius penetrāt. Affinis reddite, hoc. Cōser-
ua fili mi p̄cepta patris tui, & ne dimittas legē matris tuæ.
Cōtrariæ, cuius gn̄is meminit & Quintilian⁹, sit hoc. Astu-
tus oīa agit cū consilio, qui aut̄ fatuus est, aperit stultitiā. Si
parabolas Solomonis, Si ecclesiastici & Ecclesiastæ sn̄ias
euolueris, si psalmos, si Cātica, & oēm veteris ac noui testam̄
mētī scripturā, in qua suo more spūs sanctus poeticis nūeris
modulat̄, reperies his tribus formis variari ferme oīa. Sed
nullū genus frequētius, q̄ illud quo sensus idē aliis v̄bis ac-
cinit̄. Vnde fortassis non magnope refert in his quę ad eum
pertinēt sensum, anxia diligentia vocū discrimina querere.
Quos vocauit ip̄ios, mox vocat peccatores. Qd̄ mō dixit
in iudicio, nūc appellat in cōsilio iustorū. Nā et grauissima
iudicia cōciliū habebāt, velut apd̄ Gręcos Amphictyonū,
et Areopagitarū. In his igit̄ publicis fūctiōibus, q̄ virū desy-
derāt integrū, & incorruptū, nec integrū mō, verū etiā sapi-
entē, & diu meditatū in lege dñi, q̄ sola verā sapientiā p̄stat
paruulis. Nō surgūt ip̄ij, nec in cōcilio iustorū. Vis planius
discere, qd̄ hic negat ip̄iis, alibi tributū esse iustis. In medio
inqt̄ ecclesię apuit os eius, & rursū. In medio ppl̄i exaltabit̄
& iterū de Moyse. Glorificauit illū in cōspectu regū, & ius-
sit illi corā populo suo, aliaq̄ huius gn̄is innumera. Ex q̄bus
palā est, hoc honoris itegris & cordatis viris deberi, vt pu-

ENARRATIO PSALMI

» blis & honoratis cōfessibus intersint, a quibus impij et stulti
 » ti procul arcendi sunt, qui nec cōsulere possint, ob stultitiā,
 » nec velint, ob aīm affectib⁹ corruptū. Quod si quādo ingredia
 » tur impius in consiliū iustorū, non tamē surgit, quippe non
 » audiendus. Legimus em̄ in gentiliū historiis, cū vir quispiā
 » improbus sniam in contiōe dixisset, grauē & reip. salutarē,
 » magistratū iussisse, vt eadem sententia, ab alio quodā viro
 » probo pronuntiaret. Vsq; adeo putabant illi in cōsiliis non
 » audiendū virum malū, vt etiā si quid optime dixerit, sit ob
 » autoris turpitudinē reiciendū. An non idē stomachat diuis
 » nus ille spūs in alio quodā psalmo. Peccatori autē dixit de
 » us. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamētum
 » meū per os tuū? Pura tractanda sunt a puris, sacra a sacris.
 » Quod in decorū, vt vitiorū oblitus cœno, doctrinā euangelicā
 » populo p̄dicet? Christus in euāgelio, ne laudes quidē suas,
 » easq; veras a dæmone vult audire. Obmutescite inquit spiri
 » tus. Illud paucis annotandū, hanc vocē ideo vtrolibet posse
 » referri, vel ad ea quæ p̄cesserunt, vel ad ea quæ cōsequuntur.
 » Quare nō surgūt impij in iudicio, in quo sedēt p̄ij? Quoniā
 » hi sunt arbores frugiferæ, illi puluis inutilis, siue q̄squilia.
 » Iam em̄ pendet a superioribus. Aut quare non surgūt in iudis
 » cio? cū illi surgāt. **QUONIAM IUSTORVM VIAM**
 » **NOVIT DOMINVS, ET IMPIORVM VIAM DI**
 » **SPERDET.** Deo nosse est approbare p̄iorū cōsilia, quoniā
 » ex lege dei sumpta sunt, deus agnoscit & approbat, et ob id
 » non pereūt, q̄a veritate nixa sunt, & fœliciter cedūt, nimirū
 » auspice deo. At impiorū cōsilia, qm̄ vel a stultitia, vel a pras
 » uis affectibus p̄ficiunt, nec approbant a deo, nec fœliciter
 » cedūt, imo disperdunt, nimirū improbatē deo. Habēt em̄ &
 » impij sua cōsilia, in quæ beat⁹ noster nō dignat̄ ingredi. Ha
 » bēt p̄ij sua cōsilia, in quibus nō audiunt impij, nihil em̄ inter
 » hos cōuenit. p̄ij spectant Christū, hi mundū, p̄ij cœlum, Im
 » p̄ij terrā, p̄ij perpendūt, quid Christi lex dicet, impij qd̄ di
 » ctet ambitio, qd̄ auaritia, quid gula. Iā vero quibus oēs vitæ

rationes sic ex διαμέτρως quod dici solet, inter se pugnant, qui cōuenire poterit in dicēdis sententijs, aut ferēdis suffragijs? Simplex est quod rectū est, in quo facile consentiūt boni. At multiplex est, a recto deflectentiū error. Hic est illa in malorū consilijs tam insana digladiatio, tāta suffragiorū pugna. Ac sæpe fit, vt quod ingēti molimine, tāq̄ perpetuo duraturū cōstituerint, prius dissipetur q̄ fuerit inceptū. Homi- nū consilia lubrica sunt, solū aut consiliū domini manet in æternū. Vt habent impij suū consilium, ita habēt & suā sapientiā, sed aiālem, quā iacob⁹ diabolicā appellat. At quid de hac cōminat deus per pphetā? Perdā inquit sapientiā sapientū, & prudentiū prudentiā reprobabo. Quanto tumultu hoc agebatur olim a Romanis, vt illud imperium esset æternū? Quantū curarū, quantū laborū, quantū sanguinis in eā rem impenderūt? At qui videmus hodie sic esse sublatū, vt vix quisq̄ possit Romanū hoīem ostēdere. Derisit de⁹ consiliū impiorū, an non idē conspicimus in cōcilijs principum accidere? Q̄ magnifico apparatu res aliq̄ties peragit, confident tot eximij pceres, tot legū professores, meris cerimonijs negociū agit. Sexcētis tabulis confirmant acta. Dicat fœdus iā æternū fore. At non raro fit, vt ex ipso fœdere mox ingens bellū exoriat. Quid in causa? Nempe quia consilio stultorū & impiorū trāfacta res. Subscripsit episcopus, subscripsit impator, subscripsere proceres, at nō subscripsit Deus. Illud abominandū, ne vnq̄ in pontificū quoq̄ concilijs constituat aliqd, quod mundū sapiat, & a Chri consilio sit alienū. Spiritale consiliū est in quo nō cōuenit duci carnis affectibus. pessimus consiliarius est affectus carnalis, & ad impiorū consiliū ptinet. Quę spiritus suasit, ea demū eterna sunt. Intellexit hoc sapiēs ille Pauli pceptor Gamaliel. Sinite inquit illos. Quoniā si est ex homibus consiliū hoc, aut opus, dissoluet. Si vero ex deo est, non poteritis dissolue- re. Dissolutū fuit cōsiliū Theode, dissolutū conciliū Iudæ. At apostolorū concilium, quot pontifices, quot reges, quot

ENARRATIO PSALMI

præfecti conati sunt opprimere carceribus, supplicijs, morte, immo exquisitissimis mortis generibus. A deo nihil profecerunt, ut auxerit etiam euangelij gloriam illorum immanitas. Nihil æternum esse potest, nisi quod approbauerit is qui finem non habet. Qui turrim Babel extruxerant, rem æternam moliebantur. Verum confusis linguis dissipauit deus consilium impiorum, Quot reges admirandis pyramidibus erectis, idem conati sunt: & horum consilium irrisit deus. Soli patrum quod volunt assequuntur, quippe qui ea via ad id contendunt, quam nouit dominus. In hac præcedit suos, autor & idem fortunator eorum quæ gerunt. Impii quoniam ea via nituntur ad id quod destinarint quam ignorat dominus, frustrantur optatis, irritante & improbante deo quod agunt. Durum est enim aduersus stimulum calcitrare, quemadmodum audiuit Paulus, cum adhuc in consilio peccatorum sequebatur in Christianos. Huic interpretatiõni proximus est ille sensus. Imaginemur, ut sunt, duo concilia, quasi quæ duos populos multum inter se dissidentes, piorum & impiorum, quorum alter ab Iacob oriundus, alter ab Esau, quem deus odit, cuius etiam posteritas nihil a parente degenerat. Nam odio plusquam hostili persequitur probos, hoc est vere Christianos, sed prosternit ac retundit illos deus. Pusilli gregis sui certissimus defensor, & ita conterit, ut nunquam resurgant, neque præualeant aduersus electos, quantumuis oppugnet, quantumuis iugulet, quantumuis lanient. Quod dixi, non tantum ad ethnicos pertinet & Christianos, verum multo magis ad istos nomine duntaxat Christianos, cum re sint ethnici, & hos qui vere sunt Christiani. Alioquin si nos Christiani non minus sitimus aurum quam Turcæ, si pro hoc vno sudamus, perieramus, fraudamus, calumniamur, belligeramur, occidimus. Si non minore insania mundanæ ditione nobis vel paramus, vel tuemur quam illi, si non minus imo magis addicti sumus fœdis voluptatibus quam illi. Si quicquid est carnalium affectuum magis regnat inter nos, quam inter illos. Quid quæso superest, quod Christianos distinguat a Turcicis, præter solum titulum, & pauculas quasdam ceremonias? Et mitius odium est Turcicis in nomine Christianis

norū, q̄ malis Christianis in vere Chriianos. Huiusmodi si
 quē senferint, cōtrariū opibus suis, in hūc conspirāt, hūc op
 primūt, hunc amoliunt, ac si quēāt, funditus perdūt. Sed ca
 ro non potest extinguere spiritū dei, sicut impij. Sunt quis
 quiliā, velut in nihilū redacti, vt qui descuerint ab eo, qui
 dicit. Ego sum qui sum, ita cōsiliū illorum perit. Arbor suc
 cisa fœlicius etiā repullulascit, ac fruticat. Virtus oppressa,
 clarius emicat. At impius ceu puluis vento dissipatus, totus
 ac citra restituēdi spem perit, qui & hoc quod tantis sudorib
 bus congeffit, vel morte cogit relinquere, & in futuro secu
 lo a fœliciū animarū cœtu secluditur. Resurgunt enim & il
 li. Cū scriptū sit. Omnes quidē resurgemus. At non resur
 gūt ad vitā, nec inter agnos sed inter hedos, hoc est in iudic
 tio iustorū. Quādoquidē opinor hūc genitiū ad vtrāq̄ par
 tē esse referendū. Tunc stabūt iusti in magna constātia. Cō
 tra impij, suam agnoscēt infaniā, Nec hiscere poterūt aduer
 sus manifestā dei iustitiā, & irrita sua consilia seris lachry
 mis deplorabūt. Neq̄ tñ cognoscent a domino, q̄ hic noluer
 erunt cognoscere. Fœlices illi quos deus dignat agnoscere.
Abrahā fidelē agnoscit. Nunc cognoui q̄ timeas dominū.
Adam peccatorē nō nouit, sed velut de ignoto querit. Adā
 vbies? & in euāgelio Lucę, peccatores dicētes. Domine do
 mine aperi nobis. audiuit. Nescio vos vnde sitis. Ac rursus
 instātes. Māducauimus corā te & bibimus, & in plateis no
 stris docuisti, audiēt. Nescio vos vnde sitis. Discēdite a me
 oparij oēs iniquitatis, ibi erit fletus & stridor dentiū. Cū vide
 ritis Abrahā, Isaac & Iacob, & oēs prophetas in regno dei,
 vos autem expelli foras. Sic audiūt & fatuæ virgines apud
 Mat. Nescio vos. Ad eundē modū Paulus. Qui aut igno
 rat ignorabit. Et vias quę a dextris sunt, nouit dñs, quę a si
 nistris sunt nō nouit. Quare nō nouit? quia nō nouit puer
 sa, q̄ suapte natura rect⁹ est. Idē est deo videre & nosse. Adā
 nō videbat p̄sentem. & Nathanaelē viderat anteq̄ esset sub
 ficu. Q̄ si cui libebit iuxta superiorē piorū & peccatorū dis

ENARRATIO PSALMI

stinctiōem scrupulosius excutere, impij nō surgūt ī iudicio, Nā iuxta Christi vocē, qui nō crediderit, iā iudicatus est, vt cuius peccata manifesta sunt precedētia ad iudiciū, quē ad modū scripsit Paulus. Summā ac deploratā malitiā vocat impietatē. Quid opus iudicare eos, de quibus ipsa iam vita palā flagitiosa pronunciauit? At peccatores surgunt quidē in cōsilio, sed nō in cōsilio iustorū. & iudicabunt quidē, sed inter impios. Ergo nec pijs iudicabunt, quorū certissima salus, nec impijs, quorum certa damnatio. At de rebus ambiguis solet in consilijs, ac iudicijs agitari. In impios iā p̄cessit iuditiū, in pijs superuacaneū est iuditiū. Proinde de solis peccatoribus fiet cognitio. Et quos appellat peccatores? Nempe istos, qui ex bono, maloq; cōmixti sunt. Qui fidē & professionē habēt piorū, vitā impiorū, quē admodū facit hodie Christianorū vulgus. Confitetur Ch̄m, decātat, laudat, celebrat. At oīs vitæ ratio lōge a Christi p̄ceptis dissidet. Si roges num credāt euangelio? bona verba inquirunt. Credo maxie. Cur igitur non viuīs iuxta euangelii? iam mussant. Si roges, an credat nos resurrecturos? affirmant se toto animo credere. & tamē ita viuunt, quasi post hanc vitam nullam expectent aliā. Vidēt quid sit optimū, at affectibus corrupti, ad pessima deflectūt. Hos q̄niā ancipites sunt, & velut ex ethnico & Christiano cōflati, in consiliū venturos scribit, non vt salui fiāt cū pijs, sed vt impijs aggregent, & de quibus ante dubitare poterat, ad vtrā factionē pertinerent Cōsilio palā fiat, illos non ex titulo, neq; cerimonia, sed ex pietatis officijs æstimādos. Audio cognomē Christiani, video baptizatū, audio confitentē, video orantē, video sacrificantē. At facta video parum cū his cōgruentia. Non audeo gentilē pronūciare, nec possum Ch̄ianū. Et forte de his nō vult a nobis p̄nunciari dominus. Seruent suo iudicio, seruentur suo iudici. Quis enim si videat p̄phetantē, si euāgelizantē, si miracula edentē, si demonia eiicientē, ausit impiū iudicare? At istos quoq; reiicit iudex in euāgelio, & in ignē

æternū abire iubet. Hoc est igit̃ iudiciū, quēadmodū ait ip̃e
 Christus apud Ioannē, quia lux venit in mundū, & dilexerunt
 hoies magis tenebras q̃ lucē. Viderūt lucē Christi per
 fidem, at tenebras magis amplexi sunt, & Christū vtcūq;
 diligūt peccatores, sed illa magis diligūt, ob quorū cupidit̃
 tem, a Christi p̃ceptis desciscunt. Cupio neminē ledere, sed
 dulcis est honor. Nolim fraudare, sed vincit lucrū. cupio cō
 pati cum Christo vt conregnem, sed auocāt voluptates. No
 lim bello conflictari, sed non patet alia ad dilatandū impe
 rium via. Huiusmodi mortales omnes surgūt quidē in cō
 silio, sed nō in cōsilio sanctorū. Annotandū & illud. Nō di
 xit perituros impios, sed viā impiorū, ipsi supererūt ad pœ
 nam, sed frustabunt̃ optatis. non assequent̃, q̃d tanto tumul
 tu moliebant̃, immo oīa in diuersum cedūt. Ergo si beatissi
 mum illud beati cognomen velimus assequi, demus operā,
 vt non solum professione, nō ceremonijs tantum, sed vita fa
 ctisq; Christum vnicū beatitudinis autorē exprimamus,
 cui laus & gloria sine fine. Amen

Finis Cōmentarij in psalmū Beatus vir, &c.

PERORATIO.

Habes mi Beate Rhenane Xeniolū plusq; extēpor
 rariū, nec quale tu pmerebaris, sed quale mihi tum
 pro tēporis rōe parare licuit. Sed heus tu. Caue pu
 tes me passurū, vt gratis hoc auferas. In alijs sane pulchrum
 sit nō meminisse beneficij qd̃ dederis. Hic ius est qd̃ dede
 ris, ṽp̃ cū scēnore repossere, & pulchrū est qd̃ acceperis, mul
 ta cumulatū vsura reponere. Præsertim, cū plus habeat qui
 accipit, nec minus tamen relinquat̃ ei qui dat. Prorsus igit̃
 expecto, vt quod apud Homerū Glaucus fuit Diomedī, id
 Erasmo sit Beatus. Quo beatior es, hoc tibi procliui⁹ est in
 gentia depromere. Nos tenues qualiacunq; largimur, non
 tā vt donemus, q̃ vt ad donandū prouocem⁹. Bene vale, &
 enitere vt indies magis ac magis esse pergas quod diceris,

Aa iij